«تەۋرات 15 ـ قىسىم»

«ئەزرا»

© مۇقەددەس كىتاب 2012
CC BY-SA 4.0
www.mukeddeskalam.com
«ئۇيغۇرچە كالام تەرجىمىسى»

تەۋرات 15-قىسىم

«ئەزرا»

كىرىش سۆز

كىتابنىڭ ئارقا كۆرۈنۈشى ۋە مەزمۇنى

مەزكۇر قىسقا كىتاب ئىسرائىلنىڭ بابىلدىكى «سۈرگۈنلۈكى»دىن ئۆز يۇرتىغا قايتىپ كېلىشى ۋە كېيىنكى سەكسەن نەچچە يىللىق قىسقا تارىخىنىڭ خاتىرىسىدۇر (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 539-يىلىدىن 457-يىلىغىچە).

ئىسرائىل خۇداغا بولغان ۋاپاسىزلىقى، ئۆتكۈزگەن بۇتپەرەسلىكى ھەمدە ھەرخىل ئىتائەتسىزلىكلىرى تۈپەيلىدىن ئۆز يۇرتىدىن ئايرىلىپ بابىلدا يەتمىش يىل سۈرگۈن بولغانىدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 605-يىلىدىن 538-يىلىغىچە). يەشايا پەيغەمبەرنىڭ 150 يىل ئىلگىرىكى بىر بېشارىتى بويىچە، پارس ئىمپېراتورى قورەش: ــ «بارلىق سۈرگۈن بولغان خەلقلەر خالىسا، ئۆز يۇرتىغا قايتىشقا ئىجازەت» دېگەن كىشىنى ھەيران قالارلىق بىر يارلىق چۈشۈردى. يەشايا پەيغەمبەر شۇ بېشارىتىدە ھەتتا شۇ مۇنەۋۋەر ئىمپېراتورنىڭ ئىسمىنىمۇ ئالدىنئالا ئېيتىدۇ. پۈتكۈل دۇنيا تارىخىدا بۇنىڭدىن باشقا ئاشۇنداق بىر يارلىق يوق دېيەرلىك. بۇ ئومۇمىي يارلىقتىن باشقا، قورەش قايتماقچى بولغان يەھۇدىي خەلقىگە يەنە: «سىلەر 70 يىل ئىلگىرى ۋەيران قىلىنغان يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىنى يېڭىۋاشتىن قۇرۇڭلار، شۇنىڭ بىلەن سىلەر قايتىدىن قۇربانلىق قىلالايدىغان، مەنكى ئىمپېراتور ئۈچۈن ۋە ئائىلەمدىكىلەر ئۈچۈن دۇئا قىلالايدىغان بولىسىلەر» دېگەن يەنە بىر يارلىقنى چۈشۈرۈپ، ئۇلارغا ئىنتايىن زور بىر ھەدىيە ئىنئام قىلدى.

هالبۇكى، پەقەت چەكلىك بىر قىسىم ئادەملەرلا شۇنداق قىلىشنى تالللىۋالدى. قالغان كىشىلەر مېسوپوتامىيەدە تۇرۇۋەردى. ئۇلار شۇ يەرنىڭ راھەت تۇرمۇشىغا كۆنۈپ قالغان، ئەسلىدىكى دېھقانچىلىق ھاياتىنى سودىگەرلىككە ئالماشتۇرغان بىر خەلق بولۇپ قالغانىدى. بۇ ۋەزىيەتنىڭ داۋاملىشىشى بىلەن يەھۇدىي خەلقىنىڭ سودا قىلىش قابىلىيىتىنىڭ داڭقى چىققان.

قايتىپ كەلگەن كىشىلەر («خۇدانىڭ قالدىسى») زور ئۈمىدلەر بىلەن قايتتى؛ يەشايا، يەرەمىيا ۋە ئەزاكىيال پەيغەمبەرلەر «قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ» ۋە ئۇنىڭ تىلسىمات پادىشاھلىقى توغرۇلۇق كارامەت بېشارەتلەرنى بەرگەنىدى. كىشىلەرنىڭ «بۇ بېشارەتلەر تېزلا ئەمەلگە ئاشۇرۇلامدىكىن» دەيدىغان زور ئۈمىدلىرى بار ئىدى. بىراق ئۇلار قايتىپ كەلگەندە، ئۆزىنىڭ ئۆيلىرىنى، دېھقانچىلىق مەيدانلىرىنى قايتا قۇرۇشتىكى جاپالىق ئىشلارغا يۈزلەنگەنىدى. ئۇنىڭ ئۈستىگە ئەتراپتىكى ئەللەر ئۇلارغا كۆپ ئاۋارىچىلىك سېلىپ بەردى. شۇڭا مەزكۇر كىتاب ۋە «نەھەمىيا» دېگەن كىتابتىمۇ قايتىپ كەلگەن كىشىلەرنىڭ ئىسىملىرىنى خاتىرىلىگەن ئۇزۇن تىزىملىكلەرنىڭ تېپىلغانلىقى ئادەمنى ھەيران قالدۇرارلىق ئىش ئەمەس. بۇلار باتۇر، جەسۇر كىشىلەرگە بولغان ھۆرمەتنى ئىپادىلەيدىغان تىزىملىكلەردۇر.

ئەلۋەتتە، ئىسرائىل ئۆزى مۇستەقىل دۆلەت ئەمەس ئىدى، بەلكى پارس ئىمپېرىيەسىگە بېقىندى ئىدى («ئەزرا»، 1-3-باب).

ئەسلىدە سۇلايمان سالغان «مۇقەددەس ئىبادەتخانا»نىڭ قايتا قۇرۇلۇشىدا مىلادىيەدىن ئىلگىركى 535-يىلى ئىش باشلانغان بولسىمۇ، بىراق خەلق ئۇنىڭدىن تېزلا قول ئۈزگەنىدى. بۇنىڭ سەۋەبلىرى ئاز ئەمەس ئىدى. بۇنىڭدىكى چوڭ سەۋەب، ئەتراپتىكى ئەللەر ئىبادەتخانا توغرۇلۇق: «بۇ ئىشلار ئىسيانىڭ باشلىنىشى» دېگەندەك غەيۋەت-شىكايەتلەرنى چىقارغان، كېيىنكى پارس ئىمپېراتورى ئۇنىڭغا ئىشىنىپ كەتكەن ھەمدە قۇرۇلۇشنى دەرھال توختىتىش كېرەك، دېگەن يارلىقنى چۈشۈرگەنىدى. قۇرۇلۇش 15 يىل توختىتىپ قويۇلغانىدى.

بىراق يەشايانىڭ 200 يىل ئىلگىركى بېشارىتى بويىچە روشەنكى، ئىبادەتخانىنىڭ قۇرۇلۇشى خۇدانىڭ ئىرادىسى ئىدى. خۇدا ئىككى ئادەمنى، يەنى ھاگاي ۋە زەكەرىيا پەيغەمبەرلەرنى ئورنىدىن تۇرغۇزدى. گەرچە ئىمپېراتورنىڭ «توختىتىش يارلىقى» چۈشۈرگەنلىكى تۈپەيلىدىن، قايتا قۇرۇلۇش قىلغۇچىلارنىڭ جازاغا ئۇچراش

مۇمكىنچىلىكى بولسىمۇ، ئۇلار خەلققە: ــ ئۇ مۇقەددەس ئىش پۈتمىسە بولمايدۇ دەپ، كۈچلۈك رىغبەتلەندۈرىدىغان سۆزلەرنى يەتكۈزدى.

بۇ خەلقلەر ھەر دەۋردە ئەسلىنىپ تەرىپلىنىشكە لايىقكى، ئۇلار خۇدانىڭ ئۇلارنىڭ بەختەرلىكىنى كاپالەتلەيدىغانلىقىغا ھېچ تاشقى ئىسپات بولمىغان ئەھۋالدا، جان-دىل بىلەن خۇدانىڭ سۆزىنى قوبۇل قىلىپ قۇرۇلۇشقا كىرىشتى. خۇدا ئۇلارنىڭ ئىمانىنى ھەيران قالارلىق يولدا تەستىقلىدى. ئۇزۇن ئۆتمەيلا، ئىمپېراتور ئۆزى خانلىق يىلنامىلەرنى تەكشۈرتۈپ قورەشنىڭ ئون ئالتە يىل ئىلگىرىكى ئىبادەتخانىنى قۇرۇش توغرۇلۇق يارلىقىنى تېپىپ، ئىشنى تېزلا پۈتتۈرۈش ئۈچۈن ئۆز خەزىنىسىدىن كۆپ مەبلەغ ئاجراتتى («ئەزرا»، 4-6-باب). ھاگاينىڭ بېشارىتىنىڭ شۇنداق تەستىقلىنىشى خەلقنىڭ ئىمانىنى تېخىمۇ كۈچەيتتى. پەقەت تۆت يېرىم يىل ئىچىدىلا ئۇلار بىنانى پۈتكۈزدى.

مانا بۇ «ئەزرا» دېگەن كىتابنىڭ بىرىنچى قىسمىنىڭ مەزمۇنىدۇر (1-6-باب).

ئىسرائىلنىڭ بابىل ئىمپېراتورى نېبوقادنەسار تەرىپىدىن سۈرگۈن قىلىنىشىدا ئۈچ باسقۇچ بولغانىدى (ئاۋۋالقى ئىككى باسقۇچتا زوراۋانلىق ئىشلىرى ئانچە بولمىغانىدى). بىرىنچىسىدە شاھ ئائىلىسى ۋە ئاقسۆڭەكلەرنىڭ كۆپىنچىسى (جۈملىدىن دانىيال پەيغەمبەر، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 605-يىلى)، ئىككىنچىسىدە ئۇستا ھۈنەرۋەنلەر ۋە سودىگەرلەر (ئەزاكىيال پەيغەمبەر ئۇلارنىڭ ئىچىدە ئىدى، مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 597-يىلى) سۈرگۈن قىلىندى. ئاخىرىسىدا بابىل قوشۇنلىرى يېرۇسالېمغا ھۇجۇم قىلىپ، قالغان بارلىق ئاھالىنىڭ ھەممىسىنى دېگۈدەك ئەسىر قىلىپ سۈرگۈن قىلدى (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 587-يىلى).

شۇنىڭغا ئوخشاش پەلەستىنگە «قايتىش»مۇ ئۈچ باسقۇچتا بولغان. يۇقىرىدا ئېيتقىنىمىزدەك، قايتقانلارنىڭ سانى بەك ئاز ئىدى. قايتىشلار تۆۋەندىكىدەك: ــ

1-قايتىش: ــ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 537-يىلى، زەرۇببابەل يېتەكلىگەن، تەخمىنەن 50000 ئادەم

2-قايتىش: ــ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 458-يىلى، ئەزرا يېتەكلىگەن، تەخمىنەن 1800 ئادەم

3-قايتىش: ــ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 445-444-يىلى، نەھەمىيا يېتەكلىگەن؛ پەقەت بىرنەچچە ھۈنەرۋەنلەرلا ئىدى.

«ئەزرا» دېگەن كىتابنىڭ ئىككىنچى قىسمى ئىككىنچى «قايتىش» جەريانى ۋە ئۇنىڭ يېتەكچىسى بولغان ئەزرا توغرۇلۇق خاتىرىدۇر.

ئۇنىڭ «ئەزرا» دېگەن ئىسمىنىڭ مەنىسى «ياردەم»دۇر. خېلى روشەنكى، ئۇ پارس ئىمپېرىيەسىدە ناھايىتى ئىناۋەتلىك، مۆتىۋەر ئادەم ئىدى ۋە ئەڭ مۇھىمى، ئۇ ھەم ئىخلاسمەن ھەم تەۋرات-قانۇنغا پىششىق، بىلىملىك ئالىم ئىدى (6:7، 10). ئۇ خۇداغا تايانغان ئادەم ئىدى (8:21-23)؛ ئۇ يېرۇسالېمدا جىسمانىي ھەم روھىي كۈرەش قىلغۇچى، نۇرغۇن قىيىنچىلىقلار ئاستىدا تۇرۇۋاتقان «سۈرگۈنلۈكتىن قايتقانلار»غا ھەمراھ بولۇپ ئۇلارنىڭ خىزمىتىدە بولۇش ئۈچۈن ئۆزىنىڭ بابىلدىكى راھەتلىك تۇرمۇشىنى تاشلاشقا رازى بولغان بولسا كېرەك. ئۇنى يەھۇدىيەگە ئەۋەتكەن ئىمپېراتور ئارتاخشاشتا (ئارتاكسەركسىس) بولسا، ئەستەر خانىشنىڭ ئۆگەي ئوغلى ئىدى ۋە شۈبھىسىزكى، ئۇ شۇ ئىخلاسمەن ۋە ئۇلۇغ ئۆگەي ئانىسىدىن تەسىرلەنگەنىدى (ئەستەر، ئارتاخشاشتانىڭ ئاتىسى كسەركسىسنىڭ كېيىنكى خانىش ئىدى). يەنە روشەنكى، ئارتاخشاشتانىڭ ئەزراغا تولىمۇ زور ئىشەنچى بار ئىدى (ئۇنىڭغا تاپشۇرغان ئالتۇن-كۈمۈش ۋە ئېسىل بۇيۇملارنىڭ قىممىتى ئاز دېگەندىمۇ 300 مىليون دوللاردىن ئاشقانىدى).

ئەينى تېكىستلەردە دېيىلمىگەن بولسىمۇ، شۈبھىسىزكى، ئەزرا قايتقان ۋاقىتدا سۈرگۈنلۈكتىن «يەھۇدىيە ئۆلكىسى»گە قايتقانلار ئارىسىدا تەرتىپ-ئامانلىق خېلى بۇزۇلدى دەپ پەرەز قىلساق خاتا بولمايدۇ. ئەمەلىيەتتە شۇ ۋاقىتتىكى يەھۇدىيە ئۆلكىسىدە تۇرۇۋاتقانلار دەسلەپتە قايتقانلارنىڭ ئىككىنچى ياكى ئۈچىنچى ئەۋلادلىرى بولۇپ، ئەسلىدە خۇدانىڭ زەرۇببابەل، يەشۇئا، ھاگاي ۋە زەكەرىيالارنىڭ دەۋرىدە كۆرسەتكەن ئاجايىب مەدەتلىرىنى كۆرۈپ باقمىغان، شۇندىلا ئاسانلا يامان يوللارغا ئازدۇرۇلاتتى. ئۇلارنىڭ ئارىسىدىكى تەرتىپسىزلىكلەر پارس ئىمپېراتورى ۋە مەسلىھەتچىلىرىنىڭ خېلى بېشىنى قاتۇردىغان ئىش بولغان بولسا كېرەك؛ تارىخ ھەتتا بۇگۈنمۇ بىزگە شۇنى ئايان قىلغۇۋاتىدۇكى، ئوتتورا شەرقتە، بولۇپمۇ ئىبراھىمنىڭ ئەۋلادلىرى ئارىسىدا تەرىقە-تىنچسىزلىق چىقسا، ئۇ تېزدىن پۈتكۈل دۇنياغا تەسىر يەتكۈزۈشى مۇمكىن. ئىمپېراتورنىڭ ئاقىلانە تەدبىرى ئۆلكىنى ئىدارە قىلىشقا ئۆزى يەھۇدىي بولغان بىرسى، يەنى ئەزرانى باش ۋالىي بولۇشقا تەيىنلەشتىن ئىبارەت ئىدى. ئەزرانى ئەۋەتىشىنىڭ مەقسىتى:— «خۇدايىڭنىڭ تەۋرات-قانۇنىنى

بىلگەن، بارلىق خەلقنىڭ دەۋاسىنى سورايدىغان، ئۇلارنى ئىدارە قىلىدىغان سوراقچى ۋە ھاكىملارنى تەيىنلەش» ئىدى (25:7).

پارس پادىشاھىنىڭ قارارىدىن خۇدانىڭ ئۆز خەلقىگە بولغان مېھرىبانلىقى، شۇنىڭدەك ئۇلار ئۇچۇن دۇنيادىكى بارلىق ئىشلارنى ئىدارە قىلىپ، ئۇلارنىڭ ھاجىتىدىن قانداق چىققانلىقى روشەن كۆرۈنىدۇ. چۈنكى ئەزرا پەقەت پاك-دىيانەتلىك ۋالىي بولۇپلا قالماي، بەلكى خەلقنى خۇدانىڭ يوللىرىغا قايتىشقا يېتەكچىلىك قىلغۇچى بولدى. «قوشۇمچە سۆز»ىمىزدە بىز يەنە: (ئا) خۇدانىڭ مۇددىئا-مەقسەتلىرىنىڭ شۇ ۋاقىتلاردا قانداق يول بىلەن ئەمەلگە ئاشۇرۇلغانلىقى؛ (ئە) مەزكۇر كىتابنىڭ مۇئەللىپى كىم ئىكەنلىكى ھەمدە يېزىش مەقسىتىنىڭ نېمە ئىكەنلىكى ئۈستىدە توختىلىمىز.

مەزمۇن: –

I – بابىلدىن بىرىنچى قايتىش (1-2-باب)
1-باب – قورەشنىڭ ئىبادەتخانىنى قۇرۇش توغرۇلۇق يارلىقى
2-باب – زەرۇببابەل ۋە ھەمراھلىرىنىڭ بابىلدىن يېرۇسالېمغا چىقىشى

II – ئىبادەتخانىنى قايتىدىن قۇرۇش (3-6-باب)
3-باب – كاھىن يەشۇئا: قۇربانگاھ ۋە ئىبادەتخانىنىڭ ئۇللىرى
4-باب – پارس ئىمپېراتورى «ئاھاشۋېروش» (سمەردىس)؛ ئەرزنىڭ قوبۇل قىلىنىشى
5-6 باب – پارس ئىمپېراتورى «دارىئۇس» ـ ئەرز تاپشۇرۇۋېلىشى ۋە يارلىق ئەۋەتىشى

III – بابىلدىن ئىككىنچى قايتىش (7-8-باب)
7-باب (ئا) – ئەزرا ۋە ھەمراھلىرىنىڭ بابىلدىن يېرۇسالېمغا چىقىشى
7-باب (ئە) – پارس ئىمپېراتورى «ئاھاشۋېروش»: ئەرزنىڭ قوبۇل قىلىنىشى ۋە يارلىق ئەۋەتىلىشى
8-باب – لاۋىيلارنىڭ بابىلدىن يېرۇسالېمغا چىقىشى.

IV – ئىسلاھات (9-10-باب)
9-باب – ئايرىم دۇئا قىلىش
10-باب – گۇناھلارنى ئوچۇق ئىقرار قىلىش

تەۋرات 15-قىسىم

«ئەزرا»

پادىشاھ قورەشنىڭ پەرۋەردىگار ئۈچۈن ئىبادەتخانا سېلىشقا يارلىق چۈشۈرۈشى

1
1 پارس پادىشاھى قورەشنىڭ بىرىنچى يىلى، پەرۋەردىگارنىڭ
يەرەمىيانىڭ ئاغزى ئارقىلىق ئېيتقان سۆزى ئەمەلگە ئاشۇرۇلۇپ،
پەرۋەردىگارنىڭ پارس پادىشاھى قورەشنىڭ روھىنى قوزغىشى بىلەن پۈتۈن
پادىشاھلىقى تەۋەسىدە ئۇ مۇنداق بىر جاكارنامە چىقاردى، شۇنداقلا ئۇنى يازما
قىلىپ پۈكۈپ: ــ
2 «پارس پادىشاھى قورەش مۇنداق دەيدۇ: ــ ئاسمانلارنىڭ خۇداسى
پەرۋەردىگار يەر يۈزىدىكى بارلىق پادىشاھلىقلارنىڭ ئىگىدارچىلىقىنى ماڭا
بەردى؛ ئۇ شۇنداقلا مېنى يەھۇدا زېمىنىغا[1] جايلاشقان يېرۇسالېمدا ئۆزىگە بىر
ئۆي سېلىشقا بۇيرۇدى. 3 شۇنىڭ ئۈچۈن ئاراڭلاردا خۇدانىڭ خەلقى بولغانلاردىن
ھەرقايسىڭلارغا بولسا، ئۇنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگار ئۇنىڭ بىلەن بىللە
بولغاي، ئۇ يەھۇدا زېمىنىدىكى يېرۇسالېمغا چىقسۇن، ئىسرائىلنىڭ خۇداسى
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى سالسۇن! ئۇ بولسا خۇدادۇر، ماكانى يېرۇسالېمدىدۇر!
4 سۈرگۈنلۈكتە قالغان خەلق[2] قەيەرلەردە ماكانلاشقان بولسا، ئۇ يېرۇسالېمغا
چىقسۇن؛ شۇ يەردىكى ئادەملەر ئۇلارغا ئالتۇن، كۈمۈش، مال-مۈلۈك، چارپايلارنى
تەمىنلەپ ياردەم بەرسۇن ۋە شۇنىڭدەك يېرۇسالېمدا جايلاشقان خۇدانىڭ شۇ
ئۆيى ئۈچۈن خالىس ھەدىيەلەرنى تەقدىم قىلسۇن» ــ دېدى.

---

[1] «يەھۇدا زېمىنى» ــ كېيىنكى ۋاقىتلاردا «يەھۇدىيە» دېيىلىدۇ.
[2] «قالغان خەلق» ــ ئىمپېرىيەدە تىرىك قالغان يەھۇدىي خەلقى.

قايتىشقا تەييارلىنىش

5 شۇنىڭ بىلەن يەھۇدا ۋە بىنيامىندىكى قەبىلە باشلىقلىرى، كاھىنلار،
لاۋىيلار، شۇنداقلا خۇدا تەرىپىدىن روھى قوزغىتىلغان بارلىق خەلق ئورۇنلىرىدىن
قوپۇپ يېرۇسالېمدىكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى يېڭىۋاشتىن سېلىشقا بېرىشقا
تەييارلاندى. 6 ئەتراپتىكى كىشىلەرنىڭ ھەممىسى كۈمۈش قاچا-قۇچا، ئالتۇن،
مال-مۈلۈك، چارپايلار ۋە قىممەت باھالىق بۇيۇملار بىلەن ئۇلارنى قوللاپ
قۇۋۋەتلىدى، بۇنىڭدىن باشقا سۇنۇلىدىغان ھەرخىل ئىختىيارىي ھەدىيە-
قۇربانلىق سۈپىتىدە ھەرخىل سوۋغاتلارنى تەقدىم قىلدى. 7 پادىشاھ قورەش
پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى قاچا-قۇچىلىرىنىمۇ، يەنى ئىلگىرى نىبوقادنەسار
يېرۇسالېمدىن ئەكىلىپ ئۆز ئىلاھىنىڭ بۇتخانىسىغا قويۇپ قويغان قاچا-
قۇچىلارنىمۇ[3] ئېلىپ چىقتى. 8 پارس پادىشاھى قورەش خەزىنە بېگى
مىترەداتنى بۇيرۇپ بۇ قاچا-قۇچىلارنى ئالدۇرۇپ چىقتى؛ مىترەدات شۇلارنى
يەھۇدانىڭ ئەمىرى شەشبازارغا سانى بويىچە ساناپ تاپشۇرۇپ بەردى. 9قاچا-
قۇچىلارنىڭ سانى مۇنداق: — ئالتۇن داس[4] ئوتتۇز، كۈمۈش داس مىڭ، پىچاق
يىگىرمە توققۇز، 10 ئالتۇن پىيالە ئوتتۇز، بىر-بىرىگە ئوخشاش بولغان كۈمۈش
پىيالە تۆت يۈز ئون[5]؛ باشقا قاچا-قۇچىلار بىر مىڭ. 11 بارلىق ئالتۇن-كۈمۈش
قاچا-قۇچا، بەش مىڭ تۆت يۈز. سۈرگۈن قىلىنغان خەلق بابىلدىن يېرۇسالېمغا
ئېلىپ كېلىنگەن چاغدا، شەشبازار بۇ قاچا-قۇچىلارنىڭ ھەممىسىنى ئېلىپ
كەلگەندى.

3 بۇ ۋەقە «2تار.» 7:36دە تەسۋىرلىنىدۇ.
4 ياكى «پەتنۇس».
5 ياكى «سۈپىتى تۆۋەنرەك كۈمۈش پىيالە...» ياكى «ئىككىنچى بىرخىل كۈمۈش پىيالە...» ياكى «كۈمۈش پىيالە ئىككى مىڭ تۆت يۈز ئون». باشقىچە تەرجىمىلەرمۇ ئۇچرىشى مۇمكىن.

بىرىنچى قېتىم قايتقان يەھۇدالار («نەھ.» 6:7-73)

2

1 تۆۋەندىكىلەر نىبوقادنەسار تەرىپىدىن بابىلغا سۈرگۈن قىلىنغان
يەھۇدىيە ئۆلكىسىدىكىلەردىن، ئۇلارنىڭ ئەۋلادلىرى قايتىپ كېلىپ،
يېرۇسالېم ۋە يەھۇدىيەگە چىقىپ، ھەربىرى ئۆز شەھەرلىرىگە كەتكەنلەر: ــ
2 ــ ئۇلار زەرۇببابەل، يەشۇئا، نەھەمىيا، سېرايا[6]، رەئېلايا، موردىكاي،
بىلشان، مىسپار، بىگۋاي، رەھۇم ۋە بائاناھلار بىلەن بىللە قايتىپ كەلدى.
ئەمدى ئىسرائىل خەلقىنىڭ ئىچىدىكى ئەركەكلەرنىڭ سانى تۆۋەندىكىچە: ــ

3 پاروشنىڭ ئەۋلادلىرى ئىككى مىڭ بىر يۈز يەتمىش ئىككى كىشى؛
4 شەفاتىيانىڭ ئەۋلادلىرى ئۈچ يۈز يەتمىش ئىككى كىشى؛ 5 ئاراھنىڭ
ئەۋلادلىرى يەتتە يۈز يەتمىش بەش كىشى؛ 6 پاھات-موئابنىڭ ئەۋلادلىرى،
يەنى يەشۇئا بىلەن يوئابنىڭ ئەۋلادلىرى ئىككى مىڭ سەككىز يۈز ئون ئىككى
كىشى؛ 7 ئېلامنىڭ ئەۋلادلىرى بىر مىڭ ئىككى يۈز ئەللىك تۆت كىشى؛ 8
زاتتۇنىڭ ئەۋلادلىرى توققۇز يۈز قىرىق بەش كىشى؛ 9 زاككاينىڭ ئەۋلادلىرى
يەتتە يۈز ئاتمىش كىشى؛ 10 باننىنىڭ ئەۋلادلىرى ئالتە يۈز قىرىق ئىككى كىشى؛
11 بىباينىڭ ئەۋلادلىرى ئالتە يۈز يىگىرمە ئۈچ كىشى؛ 12 ئازگادنىڭ ئەۋلادلىرى
بىر مىڭ ئىككى يۈز يىگىرمە ئىككى كىشى؛ 13 ئادونىكامنىڭ ئەۋلادلىرى ئالتە
يۈز ئاتمىش ئالتە كىشى؛ 14 بىگۋاينىڭ ئەۋلادلىرى ئىككى مىڭ ئەللىك ئالتە
كىشى؛ 15 ئادىننىڭ ئەۋلادلىرى تۆت يۈز ئەللىك تۆت كىشى؛ 16 ھەزەكىيانىڭ
جەمەتىدىن بولغان ئاتېرنىڭ ئەۋلادلىرى توقسان سەككىز كىشى؛ 17 بىزاينىڭ
ئەۋلادلىرى ئۈچ يۈز يىگىرمە ئۈچ كىشى؛ 18 يوراھنىڭ ئەۋلادلىرى بىر يۈز ئون
ئىككى كىشى؛ 19 ھاشۇمنىڭ ئەۋلادلىرى ئىككى يۈز يىگىرمە ئۈچ كىشى؛
20 گىببارنىڭ ئەۋلادلىرى توقسان بەش كىشى؛ 21 بەيت-لەھەملىكلەر بىر يۈز
يىگىرمە ئۈچ كىشى؛ 22 نېتوفالىقلار ئەللىك ئالتە كىشى؛ 23 ئاناتوتلۇقلار بىر يۈز
يىگىرمە سەككىز كىشى؛ 24 ئازماۋەتلىكلەر قىرىق ئىككى كىشى؛ 25 كىرىئات-

6 ياكى «سارايا».

ئاربملىقلار[7]، كەفىراھلىقلار ۋە بەئەروتلۇقلار بولۇپ جەمئىي يەتتە يۈز قىرىق ئۈچ كىشى؛ 26 راماھلىقلار بىلەن گېبالىقلار جەمئىي ئالتە يۈز يىگىرمە بىر كىشى؛ 27 مىكماشلىقلار بىر يۈز يىگىرمە ئىككى كىشى؛ 28 بەيت-ئەللىكلەر بىلەن ئايلىقلار جەمئىي ئىككى يۈز يىگىرمە ئۈچ كىشى؛ 29 نېبولىقلار ئەللىك ئىككى كىشى؛ 30 ماگبىشنىڭ ئەۋلادلىرى بىر يۈز ئەللىك ئالتە كىشى؛ 31 ئىككىنچى بىر ئېلامنىڭ ئەۋلادلىرى بىر مىڭ ئىككى يۈز ئەللىك تۆت كىشى؛ 32 ھارىمنىڭ ئەۋلادلىرى ئۈچ يۈز يىگىرمە كىشى؛ 33 لود، ھادىد ۋە ئونونىڭ ئەۋلادلىرى[8] جەمئىي يەتتە يۈز يىگىرمە بەش كىشى؛ 34 يېرىخولۇقلار ئۈچ يۈز قىرىق بەش كىشى؛ 35 سىنائاھنىڭ ئەۋلادلىرى ئۈچ مىڭ ئالتە يۈز ئوتتۇز كىشى.

قايتىپ كەلگەن كاھىنلار ۋە لاۋىيلار

36 كاھىنلارنىڭ سانى تۆۋەندىكىچە: ــ يەشۇئا جەمەتىدىكى يەدايانىڭ ئەۋلادلىرى توققۇز يۈز يەتمىش ئۈچ كىشى؛ 37 ئىممەرنىڭ ئەۋلادلىرى بىر مىڭ ئەللىك ئىككى كىشى؛ 38 پاشخۇرنىڭ ئەۋلادلىرى بىر مىڭ ئىككى يۈز قىرىق يەتتە كىشى؛ 39 ھارىمنىڭ ئەۋلادلىرى بىر مىڭ ئون يەتتە كىشى.

40 لاۋىيلارنىڭ سانى تۆۋەندىكىچە: ــ خوداۋىيانىڭ ئەۋلادلىرىدىن، يەنى يەشۇئا بىلەن كادمىيەلنىڭ ئەۋلادلىرى يەتمىش تۆت كىشى؛ 41 غەزەلكەشلەردىن: ــ ئاسافنىڭ ئەۋلادلىرى بىر يۈز يىگىرمە سەككىز كىشى.

42 دەرۋازىۋەنلەرنىڭ نەسلىدىن: ــ شاللۇمنىڭ ئەۋلادلىرى، ئاتېرنىڭ ئەۋلادلىرى، تالموننىڭ ئەۋلادلىرى، ئاككۇبنىڭ ئەۋلادلىرى، خاتىتانىڭ ئەۋلادلىرى بىلەن شوبايىنىڭ ئەۋلادلىرى جەمئىي بىر يۈز ئوتتۇز توققۇز كىشى.

---

7 ياكى «كىرىئات-يېئارىملىقلار».

8 ياكى «لودلىقلار، ھادىدلىقلار ۋە ئونولۇقلار...».

قايتىپ كەلگەن مۇقەددەس جاي ۋە شاھ جەمەتىدىكى خىزمەتكارلار

43 ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى[9] تۆۋەندىكىچە: ــ زىخانىڭ ئەۋلادلىرى،
خاسۇفانىڭ ئەۋلادلىرى، تاببائوتنىڭ ئەۋلادلىرى، 44 كىروسنىڭ ئەۋلادلىرى،
سىياھانىڭ ئەۋلادلىرى، پادوننىڭ ئەۋلادلىرى، 45 لىباناھنىڭ ئەۋلادلىرى،
ھاگاباھنىڭ ئەۋلادلىرى، ئاككۇبنىڭ ئەۋلادلىرى، 46 ھاگابنىڭ ئەۋلادلىرى،
شاملايىنىڭ[10] ئەۋلادلىرى، ھانانىنىڭ ئەۋلادلىرى، 47 گىددەلنىڭ ئەۋلادلىرى،
گاھارنىڭ ئەۋلادلىرى، رېئاياھنىڭ ئەۋلادلىرى، 48 رەزىننىڭ ئەۋلادلىرى،
نىكودانىڭ ئەۋلادلىرى، گاززامنىڭ ئەۋلادلىرى، 49 ئۇززانىڭ ئەۋلادلىرى،
پاسىيانىڭ ئەۋلادلىرى، بىسايىنىڭ ئەۋلادلىرى، 50 ئاسناھنىڭ ئەۋلادلىرى،
مەئۇنىمنىڭ ئەۋلادلىرى، نەفۇسسىمنىڭ ئەۋلادلىرى، 51 باكبۇكنىڭ ئەۋلادلىرى،
خاكۇفانىڭ ئەۋلادلىرى، خارخۇرنىڭ ئەۋلادلىرى، 52 بازلۇتنىڭ ئەۋلادلىرى،
مەھىدانىڭ ئەۋلادلىرى، خارشانىڭ ئەۋلادلىرى، 53 باركوسنىڭ ئەۋلادلىرى،
سىسېرانىڭ ئەۋلادلىرى، تېماھنىڭ ئەۋلادلىرى، 54 نەزىيانىڭ ئەۋلادلىرى بىلەن
خاتىفانىڭ ئەۋلادلىرى.
55 سۇلايماننىڭ خىزمەتكارلىرىنىڭ ئەۋلادلىرىنىڭ سانى تۆۋەندىكىچە:
ــ سوتايىنىڭ ئەۋلادلىرى، سوفەرەتنىڭ ئەۋلادلىرى، پېرۇدانىڭ ئەۋلادلىرى،
56 ياائالاھنىڭ ئەۋلادلىرى، داركوننىڭ ئەۋلادلىرى، گىددەلنىڭ ئەۋلادلىرى،
57 شەفەتىيانىڭ ئەۋلادلىرى، خاتتىلنىڭ ئەۋلادلىرى، پوقەرەت-ھاززىبائىمنىڭ
ئەۋلادلىرى بىلەن ئامىنىڭ ئەۋلادلىرى.
58 ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى ۋە سۇلايماننىڭ خىزمەتكارى بولغانلارنىڭ
ئەۋلادلىرى جەمئىي ئۈچ يۈز توقسان ئىككى كىشى.

---

9 «ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى» ــ ئىبرانىي تىلىدا «نەتىنىيلار». مەنىسى بەلكىم «بېغىشلانغانلار». ئۇلارنىڭ ئەجدادلىرى بەلكىم «گىبېئونلۇقلار» ئىدى. «يە.» 27:9نى ۋە «1تار.» 2:9نى كۆرۈڭ.

10 ياكى «شالماي».

كىلىپ چىقىشى نائېنىق كىشىلەر («نەھەمىيا» 7:61-65)

[59] تۆۋەندىكى كىشىلەر تەل-مېلاھ، تەل-خارشا، كېرۇب، ئاددان ۋە ئىممەردىن كەلگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ ئاتا جەمەتىنىڭ ياكى نەسەبىنىڭ ئىسرائىل ئادىمى ئىكەنلىكىنى ئىسپاتلاپ بېرەلمىدى. [60] بۇلار دېلايانىڭ ئەۋلادلىرى، توبىيانىڭ ئەۋلادلىرى ۋە نىكودانىڭ ئەۋلادلىرى بولۇپ، جەمئىي ئالتە يۈز ئەللىك ئىككى كىشى؛ [61] كاھىنلارنىڭ ئەۋلادلىرى ئىچىدە خابايانىڭ ئەۋلادلىرى، كوزنىڭ[11] ئەۋلادلىرى بىلەن بارزىللاينىڭ ئەۋلادلىرى بار ئىدى؛ بارزىللاي گىلېئادلىق بارزىللاينىڭ بىر قىزىنى ئالغاچقا ئۇلارنىڭ ئېتى بىلەن ئاتالغانىدى. [62] بۇلار جەمەتىنىڭ نەسەبنامىسىنى ئىزدەپ تاپالمىدى؛ شۇڭا ئۇلار «ناپاك» ھېسابلىنىپ كاھىنلىقتىن قالدۇرۇلدى. [63] ۋالىي[12] ئۇلارغا: ــ ئۇرىم ۋە تۇممىمنى كۆتۈرگۈچى كاھىن ئارىمىزدا خىزمەتتە بولغۇچە[13] «ئەڭ مۇقەددەس يېمەكلىكلەر»گە ئېغىز تەگكۈزمەيسىلەر، دېدى.

قايتىپ كەلگۈچىلەرنىڭ ئومۇمىي سانى («نەھ.» 7:66-69)

[64] پۈتۈن جامائەت جەمئىي قىرىق ئىككى مىڭ ئۈچ يۈز ئاتمىش كىشى؛ [65]بۇنىڭدىن باشقا ئۇلارنىڭ يەنە يەتتە مىڭ ئۈچ يۈز ئوتتۇز يەتتە قۇل-دېدىكى بار ئىدى؛ يەنە ئىككى يۈز ئەر-ئايال غەزەلچىسى بار ئىدى. [66] ئۇلارنىڭ يەتتە يۈز ئوتتۇز ئالتە ئېتى، ئىككى يۈز قىرىق بەش قېچىرى، [67] تۆت يۈز ئوتتۇز بەش تۆگىسى ۋە ئالتە مىڭ يەتتە يۈز يىگىرمە ئېشىكى بار ئىدى.

---

11 ياكى «ھاككوز».

12 ئىبرانىي تىلىدىكى «تىرشاتا» ئەسلىدە پارس تىلى بولۇپ، مەنىسى بەلكىم «جانابلىرى».

13 «ئۇرىم ۋە تۇممىم» ئالاھىدە بىرخىل تاشلار. ئۇ كاھىن كىيگەن «ئەفود»نىڭ يانچۇقىدا (قوشېنىدا) تۇرىدۇ. بۇ تاشلار ئارقىلىق ئىسرائىل خەلقى خۇدادىن يول سورىسا بولاتتى. «مىس.» 28:28-30نى كۆرۈڭ. «ئۇرىم ۋە تۇممىمنى كۆتۈرگۈچى كاھىن ئارىمىزدا خىزمەتتە بولغۇچە» ــ مەنىسى بەلكىم: (1) ئۇرىم ۋە تۇممىم بابىلدا سۈرگۈن بولغان ۋاقىتتا يوقاپ كەتكەن بولۇشى مۇمكىن؛ (2) تېپىلغىنى بىلەن ئۇلارغا تەبىر بېرىپ مەنىسىنى چۈشەندۈرىدىغان كاھىن تېخى چىقمىدى.

مۇقەددەس ئۆي ئۈچۈن تەقدىم قىلىنغان مال-مۈلۈكلەر («نەھ.» 7:70-73)

68 جەمەت كاتتىۋاشلىرىدىن بەزىلىرى يېرۇسالېمغا ۋە پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە
كەلگەن چاغدا، خۇدانىڭ شۇ ئۆيىنى ئەسلى ئورنىغا يېڭىۋاشتىن سېلىنىشى
ئۈچۈن چىن كۆڭلىدىن سوۋغاتلارنى تەقدىم قىلدى. 69 ئۇلار ئۆزلىرىنىڭ
قۇربىغا قاراپ قۇرۇلۇش خەزىنىسىگە ئاتمىش بىر مىڭ دارىك ئالتۇن، بەش مىڭ
مىنا كۈمۈش[14] ۋە يۈز قۇر كاھىن تونى تەقدىم قىلدى. 70 شۇنىڭدىن كېيىن
كاھىنلار، لاۋىيلار ۋە بىر قىسىم خەلق قوشۇلۇپ، غەزەلكەشلەر، دەرۋازىۋەنلەر،
ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى ئۆز شەھەرلىرىگە ماكانلاشتى؛ قالغان ئىسرائىل
خەلقىنىڭ ھەممىسى ئۆز شەھەرلىرىگە ماكانلاشتى[15].

قۇربانگاھنىڭ يېڭىۋاشتىن سېلىنىشى

3

1 ئىسرائىل خەلقى ھەرقايسىسى ئۆز شەھەرلىرىدە ماكانلاشقانىدى؛
يەتتىنچى ئايغا كەلگەندە، خەلق بىر ئادەمدەك بولۇپ يېرۇسالېمغا
يىغىلدى. 2 يوزاداكنىڭ ئوغلى يەشۇئا بىلەن ئۇنىڭ كاھىن قېرىنداشلىرى،
شېئالتىئەلنىڭ ئوغلى زەرۇببابەل ۋە ئۇنىڭ قېرىنداشلىرىنىڭ ھەممىسى
ئورۇنلىرىدىن قوپۇپ، خۇدانىڭ ئادىمى مۇسا پۈتكەن قانۇن كىتابىدا

14 «دارىك» ياكى «دراخما» ــ مۇشۇ يەردە ئۇ پارس ئىمپېرىيەسىدىكى بىرخىل ئالتۇن تەڭگە؛ مۇشۇ يەردە بۇلارنىڭ جەمئىي قىممىتى بەلكىم 400-500 گرام ئالتۇن ئىدى؛ «مىنا» بىرخىل كۈمۈش تەڭگە، 60 شەكەلگە ياكى «تالانت»تىن ئاتمىشتىن بىرىگە باراۋەر ئىدى. مۇشۇ يەردە كۈمۈشنىڭ جەمئىي ئېغىرلىقى بەلكىم 1800-2700 كىلوگرامچە ئىدى.

15 بۇ ئايەتنىڭ مەنىسى بەلكىم: (1) كاھىنلار، لاۋىيلار قاتارلىقلار ئۆزىگە يېڭىۋاشتىن تەقسىم قىلىنغان شەھەرلىرىدە ماكان تۇتتى، ياكى يېرۇسالېمدىكى خىزمەتتە بولۇش ئۈچۈن يېرۇسلېمغا يېقىن بولغان، شۇنداقلا ئۇلارغا تەقسىم قىلىنغان شەھەرلەردە ماكانلاشتى؛ (2) لاۋىيلاردىن باشقا ئىسرائىللار، يەنى ئون ئىككى قەبىلىدىن قايتىپ كەلگەنلەر ئەسلىدە ئۆزىگە خاس شەھەرلىرىگە ماكانلاشتى ياكى يېڭىۋاشتىن ئۇلارغا تەقسىم قىلىنغان شەھەرلەردە ماكانلاشتى.
كۆپ شەھەر-يېزىلار ۋەيران بولغاچقا، ياكى يات ئەللەرنىڭ ئىگىدارچىلىقى ئاستىدا بولغاچقا، بەلكىم ھەرخىل ئىمكانىيەت تەڭ بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

پۈتۈلگىنىدەك پەرۋەردىگارغا كۆيدۈرمە قۇربانلىق سۇنۇش ئۈچۈن ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنىڭ قۇربانگاھىنى سېلىشقا كىرىشتى. [3] گەرچە ئۇلار شۇ يەرلىك خەلقلەردىن قورقسىمۇ، لېكىن قۇربانگاھىنى ئەسلىدىكى ئۇلى ئۈستىگە سېلىپ، ئۇنىڭدا پەرۋەردىگارغا ئاتاپ ئەتىگەنلىك ۋە كەچلىك كۆيدۈرمە قۇربانلىق ئۆتكۈزۈشكە كىرىشتى. [4] ئۇلار يەنە مۇقەددەس قانۇندا پۈتۈلگىنى بويىچە «كەپىلەر ھېيتى»نى ئۆتكۈزۈپ، ھەر كۈنى بەلگىلەنگەن تەلەپكە مۇۋاپىق سان بويىچە كۈنلۈك كۆيدۈرمە قۇربانلىقنى سۇنۇشاتتى. [5] شۇنىڭدىن كېيىن ئۇلار يەنە ھەر كۈنلۈك كۆيدۈرمە قۇربانلىقلار، يېڭى ئاي قۇربانلىقى ۋە پەرۋەردىگارنىڭ بارلىق مۇقەددەس دەپ بېكىتىلگەن ھېيتلىرى ئۈچۈن تەقدىم قىلىنىدىغان كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى، شۇنىڭدەك ھەربىر كىشىنىڭ كۆڭلىدىن پەرۋەردىگارغا ئاتاپ سۇنىدىغان ئىختىيارىي قۇربانلىقلىرىنى سۇنۇپ تۇراتتى. [6] شۇنداق قىلىپ ئۇلار يەتتىنچى ئاينىڭ بىرىنچى كۈنىدىن باشلاپ، كۆيدۈرمە قۇربانلىقلارنى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ سۇنۇشقا باشلىدى؛ لېكىن پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇلى تېخى سېلىنمىدى. [7] ئۇلار تاشچىلار بىلەن ياغاچچىلارغا پۇل تاپشۇردى ۋە شۇنداقلا پارس پادىشاھى قورەشنىڭ ئىجازىتى بىلەن زىدونلۇقلار بىلەن تۇرلۇقلارغا كېدىر ياغىچىنى لىۋاندىن ئوتتۇرا دېڭىز ئارقىلىق يوپپاغا ئەكەلدۈرۈش ئۈچۈن ئۇلارغا يېمەك-ئىچمەك ۋە زەيتۇن مېيىنى تەمىنلىدى.

مۇقەددەس ئىبادەتخانىنىڭ يېڭىۋاشتىن سېلىنىشى

[8] جامائەت يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىگە كەلگەندىن كېيىن ئىككىنچى يىلى ئىككىنچى ئايدا شېئالتىيەلنىڭ ئوغلى زەرۇببابەل، يوزاداكنىڭ ئوغلى يەشۇئا ۋە ئۇلارنىڭ كاھىن ۋە لاۋىي قېرىنداشلىرىنىڭ قالدىسى، شۇنىڭدەك سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ يېرۇسالېمغا كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسى قۇرۇلۇشتا ئىش باشلىدى؛ ئۇلار يەنە يىگىرمە ياشتىن ئاشقان لاۋىيلارنى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى سېلىش قۇرۇلۇشىغا نازارەتچىلىككە قويدى. [9] يەشۇئا ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى ھەم قېرىنداشلىرى، كادمىيەل بىلەن ئۇنىڭ ئوغۇللىرى، يەنى يەھۇدانىڭ

ئەۋلادلىرى[16] خۇدانىڭ ئۆيىدە ئىشلەيدىغان ئىشچىلارنى نازارەت قىلىشقا بىر
نىيەتتە ئاتلاندى[17]؛ ھېنادادنىڭ ئوغۇللىرى، ئۇلارنىڭ ئوغۇللىرىمۇ ۋە قېرىنداش
لاۋىيلار ئۇلارغا ياردەملەشتى.
10 تامچىلار پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىگە ئۇل سالىدىغان چاغدا كاھىنلار خاس
كىيىملىرىنى كىيىپ، كانايلىرىنى چېلىپ، ئاسافنىڭ ئەۋلادلىرى بولغان
لاۋىيلار جاڭجاڭ چېلىپ، ھەممىسى قاتار-قاتار سەپ بولۇپ تۇرغۇزۇلدى؛
ئۇلار داۋۇت بەلگىلىگەن كۆرسەتمىلەر بويىچە پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا
ئوقۇشتى. 11 ئۇلار پەرۋەردىگارغا ئاتاپ ئۆزئارا: — «پەرۋەردىگار مېھرىباندۇر،
ئۇنىڭ ئىسرائىلغا بولغان مېھىر-مۇھەببىتى مەڭگۈلۈكتۇر» دەپ ھەمدۇسانا
ۋە رەھمەت-تەشەككۇر ئېيتىشتى. بۇ چاغدا پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنىڭ ئۇلى
سېلىنىپ بولغاچقا، خالايىق پەرۋەردىگارنى مەدھىيىلەپ توۋلاپ تەنتەنە
قىلىشتى. 12 لېكىن كاھىنلاردىن، لاۋىيلاردىن ۋە جەمەت باشلىقلىرىدىن
نۇرغۇنلىرى، يەنى ئەسلىدە ئىلگىرىكى ئۆيىنى كۆرگەن نۇرغۇن قېرى ئادەملەر
كۆز ئالدىدا سېلىنغان بۇ ئۆيىنىڭ ئۇلىغا قاراپ، ئۈن سېلىپ يىغلاپ
كېتىشتى[18]؛ نۇرغۇن باشقا كىشىلەر خۇشال بولۇپ تەنتەنە قىلىپ توۋلاشتى؛
13 ۋە خەلق ھەتتا كىملەرنىڭ تەنتەنە قىلىشىۋاتقانلىقى بىلەن كىملەرنىڭ
يىغلاۋاتقانلىقىنى ئايرىۋالالماي قالدى؛ چۈنكى جامائەت تەنتەنە قىلىپ قاتتىق
توۋلىشاتتى؛ ۋە بۇ ئاۋاز يىراق-يىراقلارغا ئاڭلىناتتى.

ئۆينى يېڭىۋاشتىن سېلىشنىڭ توسقۇنلۇققا ئۇچرىشى

4

1 يەھۇدا ۋە بىنيامىندىكى رەقىبلەر سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەر
ئىسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا ئاتاپ ئۆينى يېڭىۋاشتىن
سالماقچىكەن، دېگەن گەپنى ئاڭلاپ، 2 زەرۇببابەل ۋە جەمەت باشلىقلىرى

16 «يەھۇدانىڭ ئەۋلادلىرى» — «يەھۇدا» مۇشۇ يەردە بەلكىم «خوداۋىيا» دېگەن ئىسىمنىڭ ۋارىئانتى بولۇشى مۇمكىن (2:40نى كۆرۈڭ).

17 ئىبرانىي تىلدا: «بىر ئادەمدەك بولۇپ ئورنىدىن تۇردى».

18 بەزىلەرنىڭ يىغلىشى خۇشاللىقتىن بولدى؛ بەزىلەرنىڭ «بۇ ئۆي ئەسلىدىكى ئۆيدەك ھەيۋەتلىك بولمايدىغان بولدى» دەپ ئويلاپ ھەسرەت-قايغۇدىن بولدى («ھاگ.» 2:3نى كۆرۈڭ).

بىلەن كۆرۈشۈپ: ــ بىز سىلەر بىلەن بىللە سالايلى؛ چۈنكى بىزمۇ سىلەرگە ئوخشاشلا سىلەرنىڭ خۇدايىڭلارنى ئىزلەپ، بىزنى بۇ يەرگە ئەكەلگەن ئاسۇرىيە پادىشاھى ئېسار-ھاددوننىڭ كۈنلىرىدىن تارتىپ ئۇنىڭغا قۇربانلىق سۇنۇپ كېلىۋاتىمىز، دېيىشتى.
3 لېكىن زەرۇببابەل، يەشۇئا بىلەن ئىسرائىلنىڭ باشقا جەمەت باشلىقلىرى ئۇلارغا: ــ خۇدايىمىزغا ئۆي سېلىشتا سىلەرنىڭ بىز بىلەن ھېچقانداق ئالاقەڭلار يوق؛ بەلكى پارس پادىشاھى قورەش بىزگە بۇيرۇغاندەك، پەقەت بىز ئۆزىمىزلا ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارغا ئۆي سالىمىز، دېيىشتى.

4 شۇنىڭدىن كېيىن شۇ يەردىكى ئاھالە يەھۇدالارنىڭ قولىنى ئاجىز قىلىپ، ئۇلارنىڭ قۇرۇلۇش قىلىشىغا كاشىلا تۇغدۇرۇپ تۇردى.
5 ئۇلار يەنە پارس پادىشاھى قورەشنىڭ بارلىق كۈنلىرىدىن تاكى پارس پادىشاھى دارىئۇس[19] تەختكە ئولتۇرغان ۋاقىتقىچە، دائىم مەسلىھەتچىلەرنى سېتىۋېلىپ، يەھۇدالار بىلەن قېرىشىپ، قۇرۇلۇش نىشانىنى بۇزۇشقا ئۇرۇنۇپ تۇردى.

رەقىبلەرنىڭ يەھۇدالار ئۈستىدىن ئەرز قىلىشى

6 ئاھاشۋېروش[20] تەختكە چىققان دەسلەپكى ۋاقىتلاردا ئۇلار ئۇنىڭغا يەھۇدىيە ۋە يېرۇسالېم ئاھالىسى ئۈستىدىن بىر ئەرزنامە يازدى.
7 شۇنىڭدەك ئارتاخشاشتا[21] كۈنلىرىدە بىشلام، مىترىدات، تابەئەل ۋە ئۇلارنىڭ قالغان

19 «دارىئۇس» مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 522-486-يىللاردا پارس تەختىگە ئولتۇرغان.

20 بەزى ئالىملار پارس ئىمپېراتورى بولغان مۇشۇ «ئاھاشۋېروش»نى «كسەركسىس I» نىڭ ئۆزى شۇ (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 486-464-يىللار)، دەپ قارايدۇ. بىراق ئىسپات باركى، «ئاھاشۋېروش» ياكى «كسەركسىس» دېگەن سۆز ئەسلىدە ئىسىم ئەمەس، بەلكى پارس ئىمپېراتورىنىڭ ئومۇمىي بىر ئۇنۋانى ئىدى. شۇڭا بىز «ئاھاشۋېروش» دەپ ئاتالغان پادىشاھنى كامبىسىس (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 529-521-يىللار)، دەپ قارايمىز.

21 «ئارتاخشاشتا» بىلەن «ئارتاكسەركسىس» بىر ئادەمنىڭ نامى بولۇپ، تارىختا ئۇ «ئارتاكسەركسىس» دېگەن (گرېكچە) ئىسمى بىلەن تونۇلغان. بۇ پادىشاھ كامبىسىس ۋە دارىئۇس خىستاسپىس (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 522-486-يىللار) ئارىلىقىدا ئۆتكەن بولسا كېرەك. شۇڭا ئۇ: (1) كامبىسىسنى ئۆلتۈرۈپ تەختىنى تارتىۋالغان «سمەردىس» دېگەن جادۇگەرنى (يەتتە ئاي تەختكە ئولتۇرغان) ياكى بولمىسا: (2) كامبىسىس ئىمپېراتور بىلەن بىرلىكتە ھۆكۈمرانلىق قىلغان

شېرىكلىرىمۇ پارس پادىشاھى ئارتاخشاشتاغا ئارامىي تىلىدا بىر ئەرز خېتىنى
يازدى؛ خەت ئارامىي تىلىدىن تەرجىمە قىلىندى.
8 ۋالىي رەھۇم بىلەن دىۋان بېگى شىمشاي پادىشاھ ئارتاخشاشتاغا
يېرۇسالېم ئۈستىدىن تۆۋەندىكىدەك ئەرزنامە يازدى:[22] ــ
9 «مەزكۇر مەكتۇپنى يازغانلاردىن، ۋالىي رەھۇم، كاتىپ بېگى شىمشاي ۋە
ئۇلارنىڭ باشقا ھەمراھلىرى بولغان سوراقچىلار، مۇپەتتىشلەر، مەنسەپدارلار،
كاتىپلار[23]، ئارقۇلىقلار، بابىللىقلار، شۇشانلىقلار[24]، يەنى ئېلامىيلار 10ۋە
ئۇلۇغ جانابىي ئوسناپپار[25] سامارىيە شەھىرىگە ۋە ئەفرات دەرياسىنىڭ
مۇشۇ تەرىپىدىكى[26] باشقا يەرلەرگە ئورۇنلاشتۇرغان ئاھالىمۇ بار 11 (مانا بۇ
ئۇلارنىڭ پادىشاھقا يازغان خېتىنىڭ كۆچۈرۈلمىسى) ــ ئۆزلىرىنىڭ دەريانىڭ
مۇشۇ تەرىپىدىكى خىزمەتكارلىرىدىن پادىشاھ ئالىلىرى ئارتاخشاشتاغا
سالام! 12 پادىشاھ ئالىيلىرىگە مەلۇم بولسۇنكى، ئۆزلىرى تەرەپتىن بىز
تەرەپكە كەلگەن يەھۇدىيلار يېرۇسالېمغا كېلىشتى؛ ئۇلار ئاشۇ ئاسىي ۋە
سېسىق شەھەرنى قۇرۇۋاتىدۇ، ئۇلىنى ياساپ پۈتتۈردى، سېپىلنى ياساپ
چىقتى ۋە سېپىلنىڭ ئۇللىرىنى بىر-بىرىگە ئۇلاپ ياساۋاتىدۇ[27]. 13 ئەمدى

بىزگە ھازىر نامەلۇم «ئارتاخشاشتا» (ئارتاكسەركسىس») ئىسىملىك باشقا بىرسىنى كۆرسىتىشى مۇمكىن. ئۇ كېيىنكى ئالەمشۇمۇل ئىمپېراتور «ئارتاكسەركسىس» (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 486-425-يىللار) بولۇشى مۇمكىن ئەمەس؛ چۈنكى شۇ كىشى 24-ئايەتتە تىلغا ئېلىنغان دارىئۇس ئىمپېراتوردىن <u>كېيىن</u> ھۆكۈمرانلىق قىلدى.

22 بۇ ئايەتتىن باشلاپ 18:6گىچە «ئەزرا»نىڭ تېكىستى ئارامىي تىلىدا يېزىلغان.

23 ياكى «دىنايىلىقلار، ئافارساتقىلىقلار، تارپەللىكلەر، ئارفاسلىقلار،...»

24 ياكى «سۇسا (شەھىرى)دىكىلەر».

25 «ئوسناپپار» بولسا ئاسۇرىيە ئىمپېراتورى «ئاشۇربانىپال»نىڭ ئارامىي تىلىدىكى نامى. ئۇ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 669-يىلى ئاتىسى ئېسارھاددوننىڭ تەختىگە ۋارىسلىق قىلدى؛ مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 645-يىللىرى ئەتراپىدا ئۇ ئېلامنىڭ پايتەختى شۇشاننى ئىشغال قىلىپ، ئۇنىڭدىكى پۇقرالاردىن بەزىلەرنى سامارىيەگە، شۇنداقلا ئوتتۇرا شەرقتىكى باشقا يەرلەرگە سۈرگۈن قىلدى.

26 «ئەفرات دەرياسى» ــ مەشكۇر كىتابتا مۇشۇ يەردىن باشلاپ «دەريا» «ئەفرات دەرياسى»نى كۆرسىتىدۇ. «مۇشۇ تەرىپى» ــ غەربىي تەرىپى، ئەلۋەتتە.

27 «سېپىلنى ياساپ چىقتى ۋە سېپىلنىڭ ئۇللىرىنى بىر-بىرىگە ئۇلاپ ياساۋاتىدۇ» ــ مۇشۇ گەپ بىرىنچىدىن ئۆز-ئۆزىگە زىت كېلىدۇ. قانداقسىگە سېپىل ئۇللىرى تېخى «بىر-بىرىگە ئۇلانماي» تۇرۇپ سېپىل ياسىلىپ بولىدۇ؟ 13-ئايەتتە خاتىرىلەنگەن ئۆز بايانلىرىمۇ ئۇلارنىڭ شۇ سۆزىگە

ئۇلۇغ پادىشاھ ئالىيلىرىگە شۇ مەلۇم بولغايكى، مۇبادا بۇ شەھەر ئوڭلانسا،
سېپىل پۈتكۈزۈلسە، ئۇلار باج تاپشۇرمايدىغان، ئولپان تۆلىمەيدىغان ۋە پاراق
تاپشۇرمايدىغان بولۇۋالىدۇ، بۇنداق كېتىۋەرسە پادىشاھلارنىڭ خەزىنىسىگە
سۆزسىز زىيان بولىدۇ. 14 بىز ئوردىنىڭ تۇزىنى يەپ تۇرۇپ، پادىشاھىمىزنىڭ
بۇنداق بىھۆرمەت قىلىنىشىغا[28] قاراپ تۇرۇشىمىزغا قەتئىي توغرا كەلمەيدۇ،
شۇ سەۋەبتىن پادىشاھىمىزغا مەلۇم قىلىشقا جۈرئەت قىلدۇق. 15 شۇنىڭ
ئۈچۈن ئالىيلىرىنىڭ ئاتا-بوۋىلىرىنىڭ تارىخنامىسىنى سۈرۈشتە قىلىشلىرىنى
تەشەببۇس قىلىمىز؛ سىلى تارىخنامىدىن بۇ شەھەرنىڭ ئەھۋالىنى بىلىپ،
ئۇنىڭ پادىشاھلارغىمۇ، ھەرقايسى ئۆلكىلەرگىمۇ زىيان يەتكۈزۈپ كەلگەن
ئاسىي بىر شەھەر ئىكەنلىكىنى، قەدىمدىن تارتىپ بۇ شەھەردىكىلەر
ئاغدۇرمىچىلىق تېرىغانلىقىنى بىلگەيلا؛ دەل شۇ سەۋەبتىن بۇ شەھەر ۋەيران
قىلىنغانىدى. 16 شۇڭا بىز ئالىيلىرىغا شۇنى ئۇقتۇرماقچىمىزكى، ئەگەر بۇ
شەھەر قۇرۇلسا، سېپىللىرى پۈتكۈزۈلسە، ئۇنداقتا سىلىنىڭ دەريانىڭ مۇشۇ
تەرىپىدىكى يەرلەرگە ھېچقانداق ئىگىدارچىلىقلىرى بولماي قالىدۇ».

پادىشاھنىڭ ئىش توختىتىلسۇن دەپ يارلىق چۈشۈرۈشى

17 پادىشاھ مۇنداق جاۋاب يوللىدى: ــ
«ۋالىي رەھۇم، دىۋان بېگى شىمشايغا ۋە سامارىيە ھەم دەريانىڭ شۇ
تەرىپىدىكى[29] باشقا يەرلەردە تۇرۇشلۇق ھەمراھلىرىڭلارغا سالام! 18 سىلەرنىڭ
بىزگە يازغان ئەرز خېتىڭلار مىنىڭ ئالدىمدا ئېنىق قىلىپ ئوقۇپ[30] بېرىلدى.
19 تەكشۈرۈپ كۆرۈشنى بۇيرۇۋىدىم، بۇ شەھەرنىڭ دەرۋەقە قەدىمدىن تارتىپ
پادىشاھلارغا قارشى چىقىپ ئىسيان قوزغىغان، شەھەردە دائىم ئاسىيلىق-

رەددىيە بولىدۇ. ئىككىنچىدىن، بۇ سۆزلەر پۈتۈنلەي يالغان. يەھۇدىي خەلقى پەقەت ئىبادەتخانا (قورەش پادىشاھنىڭ ئەسلىدىكى يارلىقى بويىچە) قۇرۇۋاتاتتى. سېپىلنىڭ ئۆزى بولسا، خارابىلىك ئەھۋالدا ئىدى. مەسىلەن «نەھ.» 1:3نى كۆرۈڭ.

[28] ياكى «زىيان تارتىشىغا».

[29] «دەريانىڭ شۇ تەرىپى» ــ ئەفرات دەرياسىنىڭ غەربىي تەرىپى.

[30] ياكى «تەرجىمە قىلىنىپ ئوقۇپ...».

قوزغىلاڭ كۆتۈرۈشتەك ئىشلارنىڭ بولۇپ كەلگەنلىكى مەلۇم بولدى. [20]
ئىلگىرىكى ۋاقىتلاردا قۇدرەتلىك پادىشاھلار يېرۇسالېمغا ھۆكۈمرانلىق قىلىپ، دەريانىڭ شۇ تەرىپىدىكى پۈتۈن يەرلەرنى ئىدارە قىلىپ كەلگەن، ئۇلار شۇلارغا بېقىنىپ باج، ئولپان ۋە پارىقىنى تاپشۇرۇپ كەلگەنىكەن. [21] ئەمدى سىلەر بۇيرۇق چۈشۈرۈپ ئۇ خەلقنى ئىشتىن توختىتىڭلار، مەندىن باشقا يارلىق چۈشۈرۈلمىگۈچە، بۇ شەھەرنى يېڭىۋاشتىن قۇرۇپ چىقىشقا بولمايدىغانلىقى ئۇقتۇرۇلۇڭلار. [22] بۇ ئىشنى ئادا قىلماي قېلىشتىن پەخەس بولۇڭلار؛ پادىشاھلارغا زىيان كەلتۈرىدىغان ئاپەت نېمىشقا كۈچىيىۋېرىدىكەن؟».
[23] پادىشاھ ئارتاخشاشتانىڭ يارلىقىنىڭ كۆچۈرۈلمىسى رەھۇمغا، دىۋان بېگى شىمشاي ھەم ئۇلارنىڭ ھەمراھلىرىغا ئوقۇپ بېرىلىشى بىلەنلا، ئۇلار ئالمان-تالمان يېرۇسالېمدىكى يەھۇدىلارنىڭ قېشىغا چىقىپ، ھەربىي كۈچ ئىشلىتىپ، ئۇلارنى ئىشنى توختىتىشقا مەجبۇر قىلدى. [24] شۇنىڭ بىلەن يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىدىكى ئىشلار توختىدى؛ ئىش تاكى پارس پادىشاھى دارىئۇس تەختكە چىقىپ ئىككىنچى يىلىغىچە توختاغلىق قالدى.

مۇقەددەس ئۆينى يەنە بىر قېتىم يېڭىۋاشتىن سېلىش

5

[1] بۇ چاغدا پەيغەمبەرلەر، يەنى ھاگاي پەيغەمبەر بىلەن ئىددونىڭ ئوغلى زەكەرىيا پەيغەمبەر يەھۇدىيە ۋە يېرۇسالېمدىكى يەھۇدىيلارغا بېشارەت بېرىشكە باشلىدى؛ ئۇلار ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنىڭ نامىدا ئۇلارغا بېشارەت بېرىشتى. [2] شۇنىڭ بىلەن شېئالتىيەلنىڭ ئوغلى زەرۇببابەل ۋە يوزاداكنىڭ ئوغلى يەشۇئا قوپۇپ يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆينى يېڭىۋاشتىن سېلىشقا باشلىدى؛ خۇدانىڭ پەيغەمبەرلىرى ئۇلار بىلەن بىللە بولۇپ ئۇلارغا ياردەم بەردى.
[3] شۇ چاغدا دەريانىڭ غەرب تەرىپىنىڭ باش ۋالىيسى تاتتىناي بىلەن شېتار-بوزناي ھەم ئۇلارنىڭ ھەمراھلىرى ئۇلارنىڭ يېنىغا كېلىپ: «كىم سىلەرگە بۇ ئۆينى يېڭىۋاشتىن سېلىشقا، بۇ قورۇلۇشنى[31] پۈتتۈرۈشكە بۇيرۇق بەردى؟»

[31] ياكى «تامنى».

دەپ سورىدى. [4] ئۇلار يەنە: «بۇ قۇرۇلۇشقا مەسئۇل بولغۇچىلارنىڭ ئىسمى نېمە؟» دەپ سورىدى. [5] لېكىن خۇدانىڭ نەزىرى يەھۇدا ئاقساقاللىرىنىڭ ئۈستىدە ئىدى، شۇڭا باش ۋالىي قاتارلىقلار پادىشاھ دارىئۇسقا مەلۇم قىلغۇچە، شۇنداقلا ئۇنىڭدىن بۇ ھەقتە بىرەر جاۋاب يارلىق كەلگۈچە ئۇلارنىڭ قۇرۇلۇش ئىشىنى توسمىدى.

پادىشاھ دارىئۇسقا يەنە بىر ئەرز مەلۇم قىلىنىشى

[6] دەريانىڭ غەرب تەرىپىنىڭ ۋالىيسى تاتتىناي بىلەن شېتار-بوزناي ھەم ئۇلارنىڭ ھەمراھلىرى، يەنى دەريانىڭ غەرب تەرىپىدىكى ئافارساقلىقلار پادىشاھ دارىئۇسقا خەت ئەۋەتتى؛ خەتنىڭ كۆچۈرۈلمىسى مانا تۆۋەندىكىدەك: [7] ئۇلار پادىشاھقا ئەۋەتكەن مەلۇماتتا مۇنداق دېيىلگەن: «دارىئۇس ئالىيلىرىغا چوڭقۇر ئامان-ئېسەنلىك بولغاي! [8] پادىشاھىمىزغا شۇ ئىش يېتىپ مەلۇم بولسۇنكى، بىز يەھۇدىيەگە، ئۇلۇغ خۇدانىڭ ئۆيىگە بېرىپ كۆردۇقكى، شۇ ئۆي يوغان تاشلار بىلەن ياسىلىۋاتىدۇ، تاملىرىغا لىملار ئۆتكۈزۈلۈپ سېلىنماقتا؛ بۇ قۇرۇلۇش تېز سۈرەتتە[32] ئوڭۇشلۇق ئېلىپ بېرىلىۋېتىپتۇ. [9] ئاندىن بىز ئۇ يەردىكى ئاقساقاللاردىن: ــ كىم سىلەرگە بۇ ئۆينى سېلىشقا، بۇ قۇرۇلۇشنى پۈتتۈرۈشكە بۇيرۇق بەردى؟ ــ دەپ سورىدۇق. [10] ۋە ئالىيلىرىغا مەلۇم بولسۇن ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئىسىملىرىنى سورىدۇق، شۇنىڭدەك ئۇلارنىڭ باشلىقلىرىنىڭ ئىسىملىرىنى پۈتۈپ خاتىرىلىمەكچى ئىدۇق. [11] ئۇلار بىزگە: «بىز ئاسمان-زېمىننىڭ خۇداسىنىڭ قۇللىرى، بىز ھازىر بۇنىڭدىن ئۇزۇن يىللار ئىلگىرى سېلىنغان ئۆينى يېڭىۋاشتىن سېلىۋاتىمىز. مۇشۇ ئۆينى ئەسلىدە ئىسرائىلنىڭ ئۇلۇغ بىر پادىشاھى سالدۇرغانىدى. [12] لېكىن ئاتا-بوۋىلىرىمىز ئاسماندىكى خۇدانىڭ غەزىپىنى كەلتۈرۈپ قويغاچقا، خۇدا ئۇلارنى كالدىيەلىك بابىل پادىشاھى نېبوقادنەسارنىڭ قولىغا تاپشۇرغان؛ ئۇ بۇ ئۆينى چاقتۇرۇۋېتىپ، خەلقنى بابىلغا تۇتقۇن قىلىپ ئەكەتكەن. [13] لېكىن بابىل پادىشاھى قورەشنىڭ بىرىنچى يىلى پادىشاھ قورەش خۇدانىڭ بۇ ئۆينى يېڭىۋاشتىن سېلىشقا يارلىق چۈشۈرگەن. [14] ۋە نېبوقادنەسار يېرۇسالېمدىكى بۇ

[32] ياكى «ئەستايىدىللىق بىلەن».

ئىبادەتخانىدىن ئېلىپ بابىل بۇتخانىسىغا ئاپىرىپ قويغان خۇدانىڭ ئۆيىدىكى ئالتۇن-كۈمۈش قاچا-قۇچىلارنىمۇ پادىشاھ قورەش ئۇلارنى بابىل بۇتخانىسىدىن ئەپچىقتۇرۇپ، شەشبازار ئىسىملىك بىر كىشىگە تاپشۇرغان؛ ئۇ ئۇنى باش ۋالىي قىلىپ تەيىنلىگەنىدى [15] ھەم ئۇنىڭغا: ــ بۇ قاچا-قۇچىلارنى ئېلىپ ئۇلارنى يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىغا ئاپىرىپ قويغىن؛ خۇدانىڭ ئۆيى ئەسلى جايىغا يېڭىۋاشتىن سېلىنسۇن، دەپ بۇيرۇغان. [16] ئاندىن شۇ شەشبازار دېگەن كىشى كېلىپ، يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىگە ئۇل سالغان؛ ئەنە شۇ ۋاقىتتىن باشلاپ ھازىرغىچە ياسىلىۋاتىدۇ، تېخى پۈتمىدى» دەپ جاۋاپ بەردى.

[17] ئەمدى ئالىيلىرىغا لايىق كۆرۈنسە، پادىشاھىمىزنىڭ شۇ يەردە، يەنى بابىلدىكى خەزىنىنى ئاختۇرۇپ بېقىشىنى، ئۇ يەردە پادىشاھ قورەشنىڭ يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىنى يېڭىۋاشتىن سېلىش توغرىسىدا چۈشۈرگەن يارلىقىنىڭ بار-يوقلۇقىنى تەكشۈرۈپ بېقىشىنى سورايمىز ھەم پادىشاھىمىزنىڭ بۇ ئىش توغرىسىدا ئۆز ئىرادىسىنى بىزگە بىلدۈرۈپ قويۇشىنى ئۆتۈنىمىز».

پادىشاھ دارىئۇسنىڭ ئىلگىرىكى پادىشاھنىڭ يارلىقىنى تېپىشى

6 [1] ئاندىن پادىشاھ دارىئۇس بابىلدىكى دۆلەت-بايلىقلار ساقلانغان «ئارخىپلار ئۆيى»نى[33] تەكشۈرۈپ چىقىشقا يارلىقلارنى چۈشۈردى. [2] مىدىيا ئۆلكىسىدىكى ئاخمېتا[34] قەلئەسىدىن بىر ئورام قەغەز تېپىلدى، ئۇنىڭدا مۇنداق بىر خاتىرە پۈتۈلگەن: [3] «پادىشاھ قورەشنىڭ بىرىنچى يىلى، پادىشاھ قورەش يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىگە دائىر مۇنداق بىر يارلىق چۈشۈردى: ــ «قۇربانلىق سۇنۇلىدىغان ئورۇن بولۇش ئۈچۈن بۇ ئۆي يېڭىۋاشتىن سېلىنسۇن؛ ئۇلى پۇختا سېلىنسۇن، ئۆيىنىڭ ئېگىزلىكى ئاتمىش گەز، كەڭلىكى ئاتمىش گەز بولسۇن[35]. [4] ئۈچ قەۋەت يوغان تاش، بىر قەۋەت

[33] ئارامىي تىلىدا «ئورام ئارخىپلار ئۆيى».
[34] «ئاخمېتا» ــ تارىختا بۇ قەلئە ئادەتتە «ئەكباتانا» دېگەن نامى بىلەن تونۇلغان.
[35] مۇقەددەس كىتابتا ئىشلىتىلگەن «گەز» ــ قولنىڭ جەينەكتىن بارماقنىڭ ئۇچىغىچە بولغان ئارىلىقى (تەخمىنەن 45 سانتىمېتر) ئىدى.

يېڭى ياغاچ بىلەن سېلىنسۇن، بارلىق خىراجەت پادىشاھلىق خەزىنىسىدىن چىقىم قىلىنسۇن. [5] ئەسلىدە نېبوقادنەسار يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىدىن ئېلىپ بابىلغا ئاپىرىپ قويغان، خۇدانىڭ ئۆيىدىكى ئالتۇن-كۈمۈش قاچا-قۇچىلارنىڭ ھەممىسى قايتۇرۇپ كېلىنىپ، يېرۇسالېمدىكى ئىبادەتخانىغا قايتىدىن يەتكۈزۈلۈپ، ھەربىرى ئۆز جايىغا قويۇلسۇن؛ ئۇلار خۇدانىڭ ئۆيىگە قويۇلسۇن!».

پادىشاھنىڭ مۇقەددەس ئۆينى داۋاملىق يېڭىۋاشتىن سېلىشقا بۇيرۇق چۈشۈرۈشى

[6] دارىئۇستىن يارلىق چۈشۈرۈلۈپ: «ــ شۇڭا، ئى دەريانىڭ شۇ تەرىپىنىڭ باش ۋالىيسى تاتتىناي ۋە شېتار-بوزناي ھەم سىلەرنىڭ ھەمراھلىرىڭلار، يەنى دەريانىڭ شۇ تەرىپىدىكى(36) ئافارساقلىقلار، ئەمدى سىلەر ئۇ يەردىن نېرى كېتىڭلار! [7] خۇدانىڭ ئۆيىنىڭ قۇرۇلۇشى بىلەن كارىڭلار بولمىسۇن؛ يەھۇدىيلارنىڭ باش ۋالىيسى بىلەن يەھۇدىيلارنىڭ ئاقساقاللىرىنىڭ خۇدانىڭ بۇ ئۆيىنى ئەسلىدىكى ئورنىغا سېلىشىغا يول قويۇڭلار.

[8] شۇنىڭدەك مەن خۇدانىڭ بۇ ئۆيىنىڭ سېلىنىشى ئۈچۈن يەھۇدالارنىڭ ئاقساقاللىرى توغرۇلۇق سىلەرگە بۇيرۇق چۈشۈردۈمكى: ــ دەريانىڭ غەرب تەرىپىدىن، پادىشاھلىق خەزىنىسىگە تاپشۇرۇلغان باج كىرىمىدىن سىلەر كېچىكتۈرمەي(37) شۇ ئادەملەرگە تولۇق خىراجەت ئاجرىتىپ بېرىڭلار، قۇرۇلۇش ھېچ توختاپ قالمىسۇن. [9] ئۇلارغا نېمە كېرەك بولسا، جۇملىدىن ئاسماندىكى خۇداغا كۆيدۈرمە قۇربانلىق سۇنۇشقا، مەيلى ئەركەك تورپاق بولسۇن، قوچقار ياكى قوزىلار بولسىمۇ، شۇلار بېرىلسۇن؛ يەنە يېرۇسالېمدىكى كاھىنلارنىڭ بەلگىلىگىنى بويىچە بۇغداي، تۇز، شاراب ياكى زەيتۇن مايلار بولسۇن شۇلارنىڭ بىرىمۇ كەم قىلىنماي، ھەر كۈنى تەمىن ئېتىپ تۇرۇلسۇن. [10] شۇنىڭ بىلەن ئۇلار ئاسماندىكى خۇداغا خۇشبۇي قۇربانلىقلارنى كەلتۈرۈپ، پادىشاھقا ۋە پادىشاھنىڭ ئەۋلادلىرىغا

---

[36] «دەريانىڭ شۇ تەرىپى» ــ ئەفرات دەرياسىنىڭ غەرب تەرىپىنى كۆرسىتىدۇ.

[37] ياكى «ئەستايىدىللىق بىلەن».

ئۇزۇن ئۆمۈر تىلىسۇن[38]. 11 مەن يەنە بۇيرۇيمەنكى، كىمكى بۇ يارلىقنى ئۆزگەرتسە، شۇ كىشىنىڭ ئۆيىنىڭ بىر تال لىمى سۇغۇرۇۋېلىنىپ تىكلەنگەندىن كېيىن، شۇ كىشى ئۇنىڭغا ئېسىپ مىخلاپ قويۇلسۇن، ئۆيى ئەخلەتخانىغا[39] ئايلاندۇرۇۋېتىلسۇن! 12 ۋە ئۆزىنىڭ نامىنى شۇ يەردە قالدۇرغان خۇدا مۇشۇ يېرۇسالېمدىكى ئۆيىنى ئۆزگەرتىشكە ياكى بۇزۇشقا[40] قول ئۇزارتقان ھەرقانداق پادىشاھ ياكى خەلقنى ھالاك قىلسۇن! مەن دارىئۇس مۇشۇ يارلىقنى چۈشۈردۈم، ئەستايىدىللىق بىلەن بەجا كەلتۈرۈلسۇن!» دېيىلدى.

ئىبادەتخانىنىڭ پۈتكۈزۈلۈشى

13 ئاندىن دەريانىڭ غەرب تەرىپىنىڭ باش ۋالىيسى تاتتىناي، شېتار-بوزناي ۋە ئۇلارنىڭ ھەمراھلىرى پادىشاھ دارىئۇسنىڭ ئەۋەتكەن يوليورۇقى بويىچە ئەستايىدىللىق بىلەن شۇ ئىشنى بەجا كەلتۈردى. 14 يەھۇدىيلارنىڭ ئاقساقاللىرى قۇرۇلۇشنى داۋاملاشتۇرۇپ، ھاگاي پەيغەمبەر ۋە ئىددونىڭ ئوغلى زەكەرىيانىڭ بېشارەت بېرىشلىرى بىلەن شۇ ئىشتا روناق تاپتى. ئۇلار ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنىڭ ئەمرى بويىچە، شۇنداقلا قورەش، دارىئۇس ۋە ئارتاخشاشتا قاتارلىق پارس پادىشاھلىرىنىڭ ئەمرى بويىچە ئىشلەپ، ئۆيىنى يېڭىۋاشتىن قۇرۇپ چىقىش ئىشىنى پۈتتۈردى. 15 بۇ ئۆي دارىئۇس پادىشاھى سەلتەنىتىنىڭ ئالتىنچى يىلى، ئادار ئېيىنىڭ ئۈچىنچى كۈنى پۈتكۈزۈلدى.

ئۆيىنىڭ خۇداغا ئاتىلىشى

16 ئىسرائىللار ــ كاھىنلار، لاۋىيلار ۋە قالغان سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەن خەلقلەرنىڭ ھەممىسى خۇدانىڭ بۇ ئۆيىنى ئۇنىڭغا ئاتاش مۇراسىمىنى خۇشال-خۇراملىق بىلەن ئۆتكۈزدى. 17 ئۆيىنى خۇدانىڭ ئۆزىگە ئاتاش مۇراسىمىدا

---

38 ئارامىي تىلىدا «پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرىنىڭ ھاياتىنى تىلىسۇن».
39 ياكى «ھاجەتخانىغا».
40 ياكى «بۇ بۇيرۇقنى ئۆزگەرتىشكە ياكى مۇشۇ يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىنى بۇزۇشقا...».

ئۇلار يۈز توربۇاق، ئـﯩككى يۈز قوچقار ۋە تۆت يۈز قوزا سۇندى ھەم ئـﯩسرائىل قەبىلىلىرىنىڭ سانى بويىچە بارلىق ئـﯩسرائىل ئۈچۈن گۇناھ قۇربانلىقى سۈپىتىدە ئون ئـﯩككى تېكىنى سۇندى. [18] ئۇلار يەنە يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئىبادەت-خىزمىتىنى ئۆتەشكە، مۇسانىڭ كىتابىدا[41] يېزىلغىنى بويىچە، كاھىنلارنى ئۆز نۆۋىتى بويىچە، لاۋىيلارنى گۇرۇپپىلىرى بويىچە تۇرغۇزدى.

ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىنىڭ ئۆتكۈزۈلۈشى

[19] بىرىنچى ئاينىڭ ئون تۆتىنچى كۈنى سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەر «ئۆتۈپ كېتىش ھېيتى»نى ئۆتكۈزدى. [20] چۈنكى كاھىنلار ۋە لاۋىيلار بىر نىيەت بىلەن بىرلىكتە پاكلىنىش رەسىملىرىنى ئۆتكۈزۈپ، ھەممىسى پاكلاندى؛ ئاندىن ئۇلار بارلىق سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەر ۋە ئۇلارنىڭ قېرىندىشى بولغان كاھىنلار ۋە ھەم ئۆزلىرى ئۈچۈن ئۆتۈپ كېتىش ھېيتىغا ئاتىغان قوزىلىرىنى سويدى. [21] سۈرگۈنلۈكتىن يېڭىلا قايتىپ كەلگەن ئـﯩسرائىللار ۋە شۇنىڭدەك ئـﯩسرائىلنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارنى ئىزدەپ، ئۆزلىرىنى زېمىندىكى يات ئەللىكلەرنىڭ بۇلغاشلىرىدىن ئايرىپ چىققان بارلىق كىشىلەر قوزا گۆشلىرىنى بىرلىكتە يېيىشتى. [22] ئۇلار پېتىر نان ھېيتىنى خۇشال-خۇراملىق ئـﯩچىدە يەتتە كۈن ئۆتكۈزدى؛ چۈنكى پەرۋەردىگار ئۇلارنى خۇشاللىققا چۆمدۈردى ھەم ئاسۇرىيە پادىشاھىنىڭ[42] كۆڭلىنى ئۇلارغا مايىل قىلىپ، ئۆزىنىڭ ئۆيىنى — ئـﯩسرائىلنىڭ خۇداسىنىڭ ئۆيىنى قۇرۇشقا ئۇلارنىڭ قولىنى مۇستەھكەملىدى.

---

[41] «مۇسانىڭ كىتابى» بەلكىم تەۋراتنىڭ 1-، 2-، 3-، 4- ۋە 5-قىسىملىرىنى كۆرسىتىدۇ.

[42] پارس ئـﯩمپېراتورىنى «ئاسۇرىيە پادىشاھى» دەپ ئاتاش قىزىق ئىش. شۈبھىسىزكى، پارس ئـﯩمپېراتورى «بابىل پادىشاھى»، شۇنداقلا «ئاسۇرىيە پادىشاھى» دېگەن ئۇنۋانلارغا ۋارىسلىق قىلغان.

كاھىن ئەزرانىڭ بابىلدىن قايتىپ كېلىشى

7

1 شۇ ئىشلاردىن كېيىن پارس پادىشاھى ئارتاخشاشتا سەلتەنەت
سۈرگەن مەزگىلدە ئەزرا دېگەن كىشى بابىلدىن يېرۇسالېمغا چىقتى.
ئۇ سېرايانىڭ ئوغلى، سېرايا ئازارىيانىڭ ئوغلى، ئازارىيا ھىلقىيانىڭ ئوغلى، 2
ھىلقىيا شاللۇمنىڭ ئوغلى، شاللۇم زادوكنىڭ ئوغلى، زادوك ئاخىتۇبنىڭ ئوغلى،
3 ئاخىتۇب ئامارىيانىڭ ئوغلى، ئامارىيا ئازارىيانىڭ ئوغلى، ئازارىيا مېرايوتنىڭ
ئوغلى، 4 مېرايوت زەراھىياھنىڭ ئوغلى، زەراھىياھ ئۇززىنىڭ ئوغلى، ئۇززى
بۇككىنىڭ ئوغلى، 5 بۇككى ئابىشۇئانىڭ ئوغلى، ئابىشۇئا فىنىھاسنىڭ ئوغلى،
فىنىھاس ئەلئازارنىڭ ئوغلى، ئەلئازار بولسا باش كاھىن ھارۇننىڭ ئوغلى
ئىدى؛ 6 ــ ئەزرا دېگەن بۇ كىشى بابىلدىن قايتىپ چىقتى[43]. ئۇ ئىسرائىلنىڭ
خۇداسى پەرۋەردىگار مۇساغا نازىل قىلغان تەۋرات قانۇنىغا پىششىق تەۋراتشۇناس
ئىدى؛ ئۇنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارنىڭ قولى ئۇنىڭدا بولغاچقا[44]، ئۇ
نېمىنى تەلەپ قىلسا پادىشاھ شۇنى بەرگەنىدى. 7 پادىشاھ ئارتاخشاشتانىڭ
يەتتىنچى يىلى بىر قىسىم ئىسرائىللار، كاھىنلار، لاۋىيلار، غەزەلكەشلەر،
دەرۋازىۋەنلەر ۋە ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى[45] ئۇنىڭ بىلەن بىرلىكتە يېرۇسالېمغا
قايتىپ چىقتى. 8 ئەزرا ئەمدى پادىشاھنىڭ سەلتەنەتىنىڭ يەتتىنچى يىلى
بەشىنچى ئايدا يېرۇسالېمغا يېتىپ كەلدى. 9 بىرىنچى ئاينىڭ بىرىنچى كۈنى
ئۇ بابىلدىن چىقىشقا تەييارلاندى؛ خۇدانىڭ شەپقەتلىك قولى ئۇنىڭدا بولغاچقا،
ئۇ بەشىنچى ئاينىڭ بىرىنچى كۈنى يېرۇسالېمغا يېتىپ كەلدى. 10 چۈنكى ئەزرا
كۆڭۈل قويۇپ پەرۋەردىگارنىڭ تەۋرات-قانۇنىنى چۈشىنىپ تەھسىل قىلىشقا
ھەم ئۇنىڭغا ئەمەل قىلىشقا ۋە شۇنىڭدەك ئىسرائىل ئىچىدە ئۇنىڭدىكى ھۆكۈم-
بەلگىلىمىلەرنى ئۆگىتىشكە نىيەت قىلغانىدى.

---

[43] «قايتىپ چىقتى» ــ مۇقەددەس كىتابتا «يېرۇسالېمغا بېرىش»، ياكى «يېرۇسالېمغا كېلىش» دېگەن سۆز دائىم دېگۇدەك «يېرۇسالېمغا چىقىش» دېگەن ئىبارە بىلەن ئىپادىلىنىدۇ (مەسىلەن، «يەر.» 6:31).

[44] تەۋراتتا، «پەرۋەردىگارنىڭ قولى ئۇنىڭدا بولغاچقا» دېگەن سۆزلەر كۆپ يەرلەردە ئۇچرايدۇ، ئۇ: «پەرۋەردىگار ئۇنىڭغا مەدەت بەرگەچكە» دېگەن مەنىنى بىلدۈرىدۇ.

[45] «ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى» ــ ئىبرانىي تىلىدا «نەتىنىيلار». 43:2نى كۆرۈڭ.

پادىشاھ ئارتاخشاشتانىڭ ئەزراغا تاپشۇرغان يارلىق خېتى

11 مانا بۇ پادىشاھ ئارتاخشاشتا كاھىن ھەم تەۋراتشۇناس ئەزراغا تاپشۇرغان
يارلىق خېتىنىڭ كۆچۈرۈلمىسى: ــ (ئەزرا پەرۋەردىگارنىڭ ئەمرلىرىگە
ئائىت ئىشلارغا ھەم ئۇنىڭ ئىسرائىللارغا تاپشۇرغان بەلگىلىمىلىرىگە
پىشقان تەۋراتشۇناس ئىدى): ــ 12 «مەنكى پادىشاھلارنىڭ پادىشاھى
ئارتاخشاشتادىن ئاسمانلاردىكى خۇدانىڭ مۇكەممەل تەۋرات-قانۇنىغا
پىشقان تەۋراتشۇناس كاھىن ئەزراغا سالام[46]! 13 ئەمدى مەن شۇنداق يارلىق
چۈشۈرىمەنكى، پادىشاھلىقىمدا تۇرۇۋاتقان ئىسرائىللاردىن، شۇنداقلا ئۇلارنىڭ
كاھىن ۋە لاۋىيلىرىدىن كىملەر يېرۇسالېمغا بېرىشنى خالىسا، ھەممىسى
سېنىڭ بىلەن بىللە بارسا بولىدۇ. 14 چۈنكى سەن پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ يەتتە
مەسلىھەتچىسى تەرىپىدىن تەيىنلەنگەن ئىكەنسەن، قولۇڭدىكى خۇدانىڭ
قانۇن كىتابىدا ئېيتىلغانلىرى بويىچە، يەھۇدىيە ۋە يېرۇسالېمغا تەكشۈرۈش-
ھال سوراشقا ئەۋەتىلگەنسەن. 15 سەن پادىشاھ ۋە ئۇنىڭ مەسلىھەتچىلىرى
ئۆز ئىختىيارى بىلەن ئىسرائىلنىڭ خۇداسىغا سۇنغان ئالتۇن-كۈمۈشلەرنى
كۆتۈرۈپ بېرىپ ئۇنىڭغا تەقدىم قىل (ئۇنىڭ ماكانى يېرۇسالېمدىدۇر)؛
16 شۇنىڭدەك قولۇڭ پۈتكۈل بابىل ئۆلكىسىدە قانچىلىك ئالتۇن-كۈمۈشلەرنى
تاپالىسا، شۇنى خەلق ۋە كاھىنلار يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئۆيىگە تەقدىم
قىلىشقا ئۆز ئىختىيارى بىلەن بەرگەن سوۋغاتلارغا قوشۇپ ئاپارغىن. 17 سەن
بۇ پۇللارغا ئېھتىياتچانلىق بىلەن قۇربانلىقلار ئۈچۈن تورپاق، قوچقار، قوزا ۋە
قوشۇمچە ئاشلىق ھەدىيەلىرى ھەم شاراب ھەدىيەلىرى سېتىۋېلىپ، بۇلارنى
يېرۇسالېمدىكى خۇدايىڭلارنىڭ ئۆيىدىكى قۇربانگاھقا سۇنغىن.
18 قالغان ئالتۇن-كۈمۈشلەرنى سەن ۋە جەمەتىڭدىكىلەرگە قانداق قىلىش
مۇۋاپىق كۆرۈنسە، خۇدايىڭلارنىڭ ئىرادىسى بويىچە شۇنداق قىلىڭلار.

[46] بۇ ئايەتتىكى «مۇكەممەل» دېگەن سۆزنىڭ باشقا تەرجىمىلەردىكى ئورنى بىزنىڭ تەرجىمىمىزدىكىگە ئوخشاش بولماسلىقى مۇمكىن: ــ مەسىلەن «ئارتاخشاشتادىن... خۇدانىڭ قانۇنىغا مۇكەممەل تەۋراتشۇناس بولغان كاھىن ئەزراغا...» ياكى «ئارتاخشاشتادىن... ئەزراغا مۇكەممەل سالام (خاتىرجەملىك) بولغاي».

[19]سىنىڭ خۇدايىڭنىڭ ئۆيىدىكى ئىشلارغا ئىشلىتىشكە ساڭا بەرگەن قاچا-قۇچىلارنى يېرۇسالېمدىكى خۇدانىڭ ئالدىغا قوي. [20] ئەگەر شۇنىڭدەك ساڭا خۇدايىڭنىڭ ئۆيىدىكى قالغان ئىشلارغا چىقىم قىلىدىغانغا نېمە خىراجەت كېرەك بولسا، سەن پادىشاھ خەزىنىسىدىن ئېلىپ ئىشلەتكىن.
[21] شۇنىڭ بىلەن مەنكى پادىشاھ ئارتاخشاشتادىن دەريانىڭ شۇ غەرب تەرىپىدىكى بارلىق خەزىنە بەگلىرىگە شۇنداق بۇيرۇق چۈشۈرمەنكى، ئاسماندىكى خۇدانىڭ تەۋرات-قانۇنىنىڭ ئالىمى بولغان كاھىن ئەزرا سىلەردىن نېمىنى تەلەپ قىلسا، سىلەر ئەستايىدىللىق بىلەن ئۇنىڭ دېگىنىدەك بىجىرىڭلار.
[22] ئۇنىڭ ئالدىغىنى كۆمۈش يۈز تالانتقىچە، بۇغداي يۈز كورغىچە، شاراب يۈز باتقىچە، زەيتۇن مېيى يۈز باتقىچە بولسۇن، تۇزغا چەك قويۇلمىسۇن[47].
[23] ئاسمانلاردىكى خۇدا نېمىنى ئەمر قىلسا، شۇ ئاسمانلاردىكى خۇدانىڭ ئۆيى ئۈچۈن ئەستايىدىللىق بىلەن بىجىرىلسۇن؛ نېمىشقا خۇدانىڭ غەزىپىنى پادىشاھ ۋە ئوغۇللىرىنىڭ پادىشاھلىقىغا چۈشۈرگۈدەكمىز؟ [24] بىز شۇنىمۇ سىلەرگە مەلۇم قىلىمىزكى، ئومۇمەن كاھىنلار، لاۋىيلار، غەزەلكەشلەر، دەرۋازىۋەنلەر، ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى ۋە خۇدانىڭ بۇ ئۆيىدە خىزمەت قىلىدىغانلارنىڭ ھېچقايسىسىدىن باج، ئولپان ۋە پاراق ئېلىشقا بولمايدۇ.
[25] ئەمدى سەن ئەي ئەزرا، خۇدايىڭنىڭ سەندە بولغان ھېكمىتىگە ئاساسەن[48]، دەريانىڭ شۇ غەرب تەرىپىدە خۇدايىڭنىڭ تەۋرات-قانۇنىنى بىلگەن، بارلىق خەلقنىڭ دەۋاسىنى سورايدىغان، ئۇلارنى ئىدارە قىلىدىغان سوراقچى ۋە ھاكىملارنى تەيىنلىگىن؛ ۋە تەۋرات-قانۇنىنى بىلمەيدىغانلارغا بولسا، ئۇلارغا بۇلارنى ئۆگىتىڭلار. [26] خۇدايىڭنىڭ قانۇنىغا ۋە پادىشاھلىقنىڭ قانۇنىغا رىئايە قىلمايدىغانلار بولسا، ئۇنىڭ ئۈستىدىن ئادالەتلىك بىلەن ھۆكۈم چىقىرىلسۇن؛ ئۇ ئۆلۈمگە، ياكى سۈرگۈنگە ياكى مال-مۈلكىنى مۇسادىرە قىلىشقا ۋە ياكى زىندانغا تاشلاشقا ھۆكۈم قىلىنسۇن».

[47] بىر «تالانت»نىڭ تويتوغرا قانچىلىك ئىكەنلىكى ھازىر بىزگە نامەلۇم، بەلكىم 45 كىلوگرام بولۇشى مۇمكىن؛ شۇڭا 100 تالانت كۆمۈش بەلكىم 4 توننىچە بولاتتى؛ بىر «كور» 220 لىتر، 100 كور بۇغداي 30 توننا، بىر «بات» 22 لىتر، 100 بات 2200 لىتر بولاتتى.
[48] ئىبرانىي تىلىدا «سەن قولۇڭدا تۇتقان خۇدايىڭنىڭ ھېكمىتىگە ئاساسەن».

ئەزرانىڭ خۇداغا ھەمدۇسانا ئوقۇشلىرى

27 ئەزرا مۇنداق دېدى ــ ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگارغا ھەمدۇسانا بولغاي! چۈنكى ئۇ پادىشاھنىڭ كۆڭلىگە، يېرۇسالېمدىكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىنى شۇنداق كۆركەم بېزەش نىيىتىنى سالدى، 28 يەنە مېنى پادىشاھ ۋە مەسلىھەتچىلىرى ئالدىدا ھەم پادىشاھنىڭ مۆھتەرەم ئەمىرلىرى ئالدىدا ئىلتىپاتقا ئېرىشتۈردى. پەرۋەردىگار خۇدايىمنىڭ قولى مەندە بولۇپ، ئۇ مېنى غەيرەتلەندۈرگەچكە، ئۆزۈم بىلەن بىللە يېرۇسالېمغا چىقىشقا ئىسرائىللار ئىچىدىن بىرنەچچە مۆتىۋەرلەرنى يىغدىم.

ئەزرا بىلەن بىللە قايتقانلارنىڭ سانى

8

1 پادىشاھ ئارتاخشاشتا سەلتەنەت سۈرۈپ تۇرغان ۋاقىتتا، بابىلدىن مېنىڭ بىلەن بىللە قايتقانلارنىڭ ئاتا جەمەت باشلىقلىرى ۋە ئۇلارنىڭ نەسەبنامىلىرى تۆۋەندىكىچە: ــ

2 فىنىھاسنىڭ ئەۋلادلىرىدىن گەرشون، ئىتامارنىڭ ئەۋلادلىرىدىن دانىيال، داۋۇتنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ھاتتۇش، 3 شېكانىيانىڭ ئەۋلادلىرىدىن[49]، يەنى پاروشنىڭ ئەۋلادلىرىدىن زەكەرىيا ۋە ئۇنىڭ بىلەن نەسەبنامىدە تىزىملانغان ئەركەكلەر جەمئىي بىر يۈز ئەللىك كىشى؛ 4 پاھات-موئابنىڭ ئەۋلادلىرىدىن زەراھىياھنىڭ ئوغلى ئەلىيويناي ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر ئىككى يۈز كىشى؛ 5 شېكانىيانىڭ ئەۋلادلىرىدىن بولغان ياھازىيەلنىڭ ئوغلى[50] ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر ئۈچ يۈز كىشى؛ 6 ئادىننىڭ ئەۋلادلىرىدىن يوناتاننىڭ ئوغلى ئەبەد ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر ئەللىك كىشى؛ 7 ئېلامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئاتالىيانىڭ ئوغلى يەشايا ۋە ئۇنىڭ

---

49 «شېكانىيانىڭ ئەۋلادلىرىدىن» ــ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى (2-ئايەت بىلەن بىرلەشتۈرۈلۈپ): «داۋۇتنىڭ ئەۋلادلىرىدىن، ھاتتۇش، يەنى شېكانىيانىڭ ئوغلى، پاروشنىڭ ئەۋلادلىرىدىن... ».

50 كونا گرېكچە تەرجىمىسى (LXX)دە «زاتتۇنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ياھازىيەلنىڭ ئوغلى شېكانىيا» دېيىلگەن. بۇ تەرجىمە توغرا بولۇشى مۇمكىن.

بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر يەتمىش كىشى؛ 8 شەفاتىيانىڭ ئەۋلادلىرىدىن مىكائىلنىڭ ئوغلى زەبادىيا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر سەكسەن كىشى؛ 9 يوئابنىڭ ئەۋلادلىرىدىن يەھىيەلنىڭ ئوغلى ئوبادىيا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر ئىككى يۈز ئون سەككىز كىشى؛ 10 شېلومىتنىڭ ئەۋلادلىرىدىن يوسىفىيانىڭ ئوغلى[51] ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر بىر يۈز ئاتمىش كىشى؛ 11 بىباينىڭ ئەۋلادلىرىدىن بىباينىڭ ئوغلى زەكەرىيا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر يىگىرمە سەككىز كىشى؛ 12 ئازگادنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ھاككاتاننىڭ ئوغلى يوھانان ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر بىر يۈز ئون كىشى؛ 13 ئادونىكامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئەڭ ئاخىردا قايتقانلارنىڭ[52] ئىسىملىرى ئەلىفەلەت، جەئىيەل ۋە شېمايا بولۇپ، ئۇلار بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر ئاتمىش كىشى؛ 14 بىگۋاينىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئۇتاي بىلەن زاببۇد ۋە ئۇلار بىلەن بىللە قايتقان ئەركەكلەر يەتمىش كىشى.

لاۋىيلار بىلەن ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى («نەتانىيلار»)نىڭ چاقىرتىلىشى

15 ــ مەن ئۇلارنى ئاخاۋاغا ئاقىدىغان دەريانىڭ بويىغا يىغدىم؛ بىز ئۇ يەردە چېدىر تىكىپ ئۈچ كۈن تۇردۇق. خەلقنى ۋە كاھىنلارنى ئاربلاپ قارىسام ئۇ يەردە لاۋىيلار يوق ئىكەن[53]. 16 شۇڭا مەن باشلىقلاردىن ئەلىئېزەر، ئارىيەل، شېمايا، ئەلناتان، يارىب، ئەلناتان، ناتان، زەكەرىيا بىلەن مەشۇللاملارنى ۋە ئۇلارغا قوشۇپ ئوقۇمۇشلۇق ئالىملاردىن يوئارىب بىلەن ئەلناتاننى چاقىرتىپ كېلىپ، 17 ئۇلارغا ھاۋالە قىلىپ كاسىفىيا دېگەن يەرگە، ئىددو دېگەن ئاتامان بىلەن كۆرۈشۈشكە ئەۋەتتىم. مەن كاسىفىيا دېگەن يەردە ئىددوغا ۋە ئۇنىڭ

[51] كونا گرېكچە تەرجىمىسى (LXX)دە «باننىنىڭ ئەۋلادلىرىدىن يوسىفىيانىڭ ئوغلى شېلومىت» دېيىلگەن. بۇ كونا تەرجىمە توغرا بولۇشى مۇمكىن.

[52] ياكى «ئادونىكامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن، يەنى ئەڭ ئاخىردا قايتقانلار..»

[53] «لاۋىيلار يوق ئىكەن» ــ كاھىنلار ئۆزلىرى لاۋىيلار، ئەلۋەتتە (پەقەت ھارۇننىڭ ئەۋلادلىرى كاھىن بولىدۇ)؛ مۇشۇ يەردە دېيىلىۋاتقىنى كاھىنلىقتىن باشقا روھىي خىزمەت قىلالايدىغان لاۋىيلارنى كۆرسىتىدۇ.

ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى بولغان قېرىنداشلىرىغا دەيدىغان گەپلەرنى ئاغزىغا سېلىپ، ئۇلارنىڭ بۇ يەرگە خۇدايىمىزنىڭ ئۆيى ئۈچۈن خىزمەت قىلىدىغان خىزمەتچىلەرنى بىزگە ئەكېلىشنى ئۆتۈندۇم. [18] خۇدايىمىزنىڭ شاپائەتلىك قولى بىزدە بولغاچقا، ئۇلار بىزگە ئىسرائىلنىڭ ئەۋرىسى، لاۋىينىڭ نەۋرىسى ماھلىنىڭ ئەۋلادلىرى ئىچىدىن ئوقۇمۇشلۇق بىر ئادەمنى، يەنى شەرەبىيانى ۋە ئۇنىڭ ئوغۇللىرى ھەم قېرىنداشلىرى بولۇپ جەمئىي ئون سەككىز كىشىنى باشلاپ كەلدى. [19] ئۇلار يەنە ھاشابىيا ۋە ئۇنىڭ بىلەن بىللە مەرارىنىڭ ئەۋلادلىرىدىن يەشايا ھەم ئۇنىڭ قېرىنداشلىرى ھەم ئۇلارنىڭ ئوغۇللىرى بولۇپ، جەمئىي يىگىرمە كىشىنى، [20] يەنە ئىلگىرى داۋۇت ۋە ئۇنىڭ ئەمىرلىرى لاۋىيلارنىڭ خىزمىتىدە بولۇشقا تەيىنلىگەن «نەتىنىيلار»دىن[54] ئىككى يۈز يىگىرمە كىشىنى باشلاپ كەلدى، بۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسىملىرى بىلەن تىزىملاندى.

قايتىپ كېلىشكە تەييارلىنىش

[21] شۇ چاغدا ئاخاۋا دەرياسى بويىدا مەن خۇدايىمىزنىڭ ئالدىدا ئۆزىمىزنى تۆۋەن قىلىپ، ئۆزىمىز ۋە كىچىك بالىلىرىمىز ھەم بارلىق مال-مۈلكىمىز ئۈچۈن خۇدايىمىزدىن ئاق يول تىلەشكە روزا تۇتايلى، دەپ جاكارلىدىم. [22] چۈنكى بىز ئەسلىدە پادىشاھقا: «خۇدايىمىزنىڭ قولى ئۇنى بارلىق ئىزدىگەنلەرنىڭ ئۈستىگە ئىلتىپات كۆرسىتىشكە قويۇلىدۇ؛ لېكىن ئۇنىڭ قۇدرىتى بىلەن غەزىپى ئۇنى تاشلىغانلارغا زەربە بېرىشكە تەيياردۇر» دېگەنىدۇق، ئەمدى يەنە ئۇنىڭدىن يولدىكى دۈشمەنلەرگە تاقابىل تۇرۇشقا پىيادە ۋە ئاتلىق لەشكەرلەر تەيىنلەپ بېرىشنى تەلەپ قىلغانلىقىمىزدىن خىجىل بولۇپ قالدىم. [23] شۇنىڭ بىلەن بىز روزا تۇتۇپ خۇدايىمىزدىن شۇ ئىش توغرۇلۇق ئۆتۈندۇق، ئۇ دۇئايىمىزنى ئىجابەت قىلدى.

---

[54] «نەتىنىيلار» ــ ئىبادەتخانا خىزمەتكارلىرى.

مۇقەددەس ئۆي ئۈچۈن ھەدىيە قىلىنغان سوۋغاتلار

[24] مەن كاھىن باشلىرى ئىچىدىن ئون ئىككى ئادەمنى ۋە شەرەبىيا، ھاشابىيا ۋە ئۇلار بىلەن بىللە بولغان ئاكا-ئۇكىلىرىدىن ئون ئادەمنى تاللاپ، [25] ئۇلارغا ئالتۇن، كۈمۈش ۋە قاچا-قۇچىلارنى، يەنى پادىشاھ، ئۇنىڭ مەسلىھەتچىلىرى، ئەمىرلىرى ۋە شۇنىڭدەك شۇ يەردە تۇرۇۋاتقان بارلىق ئىسرائىللار «كۆيدۈرمە ھەدىيە» سۈپىتىدە خۇدايىمىزنىڭ ئۆيىگە ھەدىيە قىلغان سوۋغاتلارنى تاپشۇردۇم. [26] مەن كۈمۈشتىن ئالتە يۈز ئەللىك تالانت، يۈز تالانت ئېغىرلىقتىكى كۈمۈش قاچا-قۇچا، يۈز تالانت ئالتۇننى ئۇلارنىڭ قولىغا ئۆلچەپ تاپشۇردۇم[55]. [27] ئۇلارغا تاپشۇرغانلىرىمدىن يەنە ئالتۇن داس يىگىرمە بولۇپ، قىممىتى مىڭ دارىك، سۈپەتلىك ۋە ۋاللىداپ پارقىرايدىغان مىس چۆگۈن ئىككى بولۇپ، ئالتۇندەك قىممەتلىك ئىدى[56]. [28] مەن ئۇلارغا:
— سىلەر پەرۋەردىگارغا مۇقەددەستۇرسىلەر، قاچا-قۇچىلارمۇ مۇقەددەستۇر، ئالتۇن-كۈمۈشلەر ئاتا-بوۋىلارنىڭ خۇداسى پەرۋەردىگارغا ئىختىيارىي ھەدىيە قىلىنغان سوۋغاتتۇر. [29] تاكى يېرۇسالېمدىكى پەرۋەردىگارنىڭ ئۆيىدىكى ئامبار-خەزىنىلەرگە يەتكۈزۈپ، كاھىنلار ۋە لاۋىيلارنىڭ باشلىرى ۋە ئىسرائىللارنىڭ قەبىلە-جەمەت باشلىقلىرىنىڭ ئالدىدا تارازىدىن ئۆتكۈزگۈچە بۇلارنى ئوبدان قاراپ قوغداڭلار، دېدىم. [30] شۇنىڭ بىلەن كاھىنلار بىلەن لاۋىيلار يېرۇسالېمدىكى خۇدايىمىزنىڭ ئۆيىگە ئاپىرىدىغان، تارازىدىن ئۆتكۈزۈلگەن شۇ ئالتۇن-كۈمۈش ۋە قاچا-قۇچىلارنى تاپشۇرۇۋالدى.

---

[55] شۇ دەۋردىكى ئىسرائىللار ئارىسىدا بىر «تالانت»نىڭ توپتوغرا قانچىلىك ئىكەنلىكى بىزگە ئېنىق ئەمەس؛ «كۈمۈشنىڭ تالانتى» بولسا بەلكىم 45 كىلوگرام، «ئالتۇننىڭ تالانتى» بەلكىم 90 كىلوگرام بولۇشى مۇمكىن؛ شۇڭا 650 تالانت كۈمۈش بەلكىم 29 تونىنچە بولاتتى، 100 تالانت كۈمۈش 6.5 تونىنچە، 100 تالانت ئالتۇن 9 تونىنچە بولاتتى.

[56] «دارىك» ياكى «دراخما» — پارس ئىمپېرىيەسىدىكى بىرخىل ئالتۇن تەڭگە؛ مۇشۇ يەردە بۇ داسلارنىڭ قىممىتى 400-500 كىلوگرام ئالتۇنغا باراۋەر ئىدى.

يېرۇسالېمغا يېتىپ كېلىش

31 شۇنىڭ بىلەن بىرىنچى ئاينىڭ ئون ئىككىنچى كۈنى بىز ئاخاۋا
دەرياسىنىڭ بويىدىن قوزغىلىپ يېرۇسالېمغا چىقىشقا ماڭدۇق. خۇدايىمىزنىڭ
قولى ئۈستىمىزدە بولغاچقا، ئۇ بىزنى دۈشمەنلىرىمىزدىن ۋە يولدا پايلاپ تۇرغان
قاراقچىلاردىنمۇ قۇتقۇزدى. 32 بىز يېرۇسالېمغا كېلىپ ئۇ يەردە ئۈچ كۈن تۇردۇق؛
33 تۆتىنچى كۈنى خۇدايىمىزنىڭ ئۆيىدە ئالتۇن-كۈمۈش ۋە قاچا-قۇچىلار
تارازىدا ئۆلچىنىپ كاھىن ئۇرىيانىڭ ئوغلى مەرەموتنىڭ قولىغا تاپشۇرۇلدى؛
ئۇنىڭ يېنىدا فىنىھاسنىڭ ئوغلى ئەلىئازار، يەنە لاۋىيلاردىن يەشۇئانىڭ ئوغلى
يوزاباد بىلەن بىننۇئىينىڭ ئوغلى نوئادىياھلار بار ئىدى. 34 ھەممە نەرسە سانى
بويىچە ۋە ئېغىرلىقى بويىچە ئۆلچەندى ۋە شۇنىڭ بىلەن بىللە ھەربىرىنىڭ
ئېغىرلىقى پۈتۈپ قويۇلدى.
35 شۇ چاغدا ئەسلى ئېلىپ كېتىلگەنلەرنىڭ ئەۋلادلىرى، يەنى
سۈرگۈنلۈكتىن قايتقانلار ئىسرائىللارنىڭ خۇداسىغا «كۆيدۈرمە قۇربانلىق»
سۈپىتىدە پۈتكۈل ئىسرائىل ئۈچۈن ئون ئىككى تورپاق، توقسان ئالتە قوچقار،
يەتمىش يەتتە قوزا سۇندى، يەنە گۇناھ قۇربانلىقى سۈپىتىدە ئون ئىككى تېكە
سۇندى؛ بۇلارنىڭ ھەممىسى پەرۋەردىگارغا ئاتالغان كۆيدۈرمە قۇربانلىق ئىدى.
36 ئۇلار پادىشاھنىڭ يارلىق خەتلىرىنى پادىشاھنىڭ ۋالىيلىرىغا ۋە دەريانىڭ
بۇ غەرب تەرىپىدىكى ھۆكۈمدارلارغا تاپشۇرۇۋىدى، ئۇلار خەلققە ۋە خۇدانىڭ
ئۆيىنىڭ ئىشلىرىغا ئىزچىل ياردەم بەردى.

خەلقنىڭ يات ئەللەرگە ئەگىشىپ ساداقەتسىزلىق قىلىشى — ئەزرانىڭ ئىسرائىلنىڭ گۇناھلىرىنى تونۇپ دۇئا قىلىشى

9

1 بۇ ئىشلار پۈتكەندىن كېيىن ئەمىرلەر مېنىڭ بىلەن كۆرۈشكىلى
يېنىمغا كېلىپ: ــ ئىسرائىللار، كاھىنلار ۋە لاۋىيلار ئۆزلىرىنى مۇشۇ
زېمىنلاردىكى تائىپىلەردىن، يەنى ئۇلارنىڭ يىرگىنچلىك ئادەتلىرىدىن ئايرىپ
تۇرمىدى، ــ دېمەك، ئۇلار قانائانىيلار، ھىتتىيلار، پەرىززىيلەر، يەبۇسىيلار،

ئاممونىيلار، موئابىيلار، مىسىرلىقلار ۋە ئامورىيلارغا ئەگىشىپ ماڭدى. 2 چۈنكى ئۇلار بۇ يات تائىپىلەردىن ئۆزلىرىگە ۋە ئوغۇللىرىغا خوتۇن ئېلىپ بېرىپ، خۇداغا خاس مۇقەددەس نەسىلنى مۇشۇ زېمىنلاردىكى تائىپىلەر بىلەن ئارىلاشتۇرۇۋەتتى؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە، ئەمىرلەر بىلەن ئەمەلدارلار بۇ ساداقەتسىزلىكنىڭ باشلامچىلىرىدۇر، ــ دېيىشتى.

3 مەن بۇ ئىشنى ئاڭلاپلا كۆڭلەك بىلەن تونۇمنى يىرتىپ، چاچ-ساقاللىرىمنى يۇلۇپ غەم-قايغۇغا چۈشۈپ ئولتۇرۇپ كەتتىم. 4 ۋە ئىسرائىلنىڭ خۇداسىنىڭ سۆزلىرىدىن قورقۇپ تىترىگەنلەرنىڭ ھەربىرى سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەرنىڭ ساداقەتسىزلىكى تۈپەيلىدىن يېنىمغا كەلدى. مەن تاكى كەچلىك قۇربانلىق سۇنۇلغۇچە غەم-قايغۇغا چۆمۈپ ئولتۇردۇم.

5 كەچلىك قۇربانلىق ۋاقتىدا مەن ئۆزۈمنى تۆۋەن قىلغان ھالەتتىن تۇرۇپ، كۆڭلەك ۋە تونۇم يىرتىق ھالدا خۇدايىم پەرۋەردىگارغا يۈزلىنىپ تىزلىنىپ ئولتۇرۇپ، قوللىرىمنى يېيىپ، 6 دۇئا قىلىپ: ــ «ئاھ خۇدايىم، شەرمەندىلىكتە يۈزۈمنى ساڭا قارىتىشتىن ئىزا تارتماقتىمەن، ئى خۇدايىم؛ چۈنكى قەبىھلىكلىرىمىز تولىلىقىدىن باشلىرىمىزدىن ئاشتى، ئاسىيلىق-ئىتائەتسىزلىكىمىز ئاسمانلارغا تاقاشتى. 7 ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ كۈنلىرىدىن تارتىپ بۈگۈنگە قەدەر زور ئىتائەتسىزلىكتە يۈرۈپ كەلدۇق، شۇڭا قەبىھلىكلىرىمىز تۈپەيلىدىن بىز، بىزنىڭ پادىشاھلىرىمىز ۋە كاھىنلىرىمىز خۇددى بۈگۈنكى كۈندىكىدەك ھەرقايسى يۇرتلاردىكى پادىشاھلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ، قىلىچقا، سۈرگۈنلۈككە، بۇلاڭ-تالاڭغا، نومۇسقا[57] تاپشۇرۇلدۇق.

8 ئەمدى ھازىر ئازغىنە ۋاقىت خۇدايىمىز كۆزلىرىمىزنى نۇرلاندۇرۇپ، قۇللۇقىمىزدا بىزگە ئازغىنا ئارام بېرىلسۇن دەپ، قېچىپ قۇتۇلغان بىر قالدىنى ساقلاپ قېلىپ، بىزگە ئۆزىنىڭ مۇقەددەس جايىدىن خۇددى قاققان قوزۇقتەك مۇقىم ئورۇن بېرىپ[58]، بىزگە خۇدايىمىز پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات كۆرسىتىلدى. 9 چۈنكى بىز ھازىر قۇللارمىز؛ ھالبۇكى، خۇدايىمىز مۇشۇ قۇللۇقىمىزدا يەنىلا بىزنى تاشلىۋەتمەي، بەلكى پارس پادىشاھلىرىنىڭ

---

[57] ئىبرانىي تىلدا «يۈزى چۈشكەنلىككە».

[58] «يەش.» 22:20-24نى كۆرۈڭ.

ئالدىدا رەھمگە ئېرىشتۇرۇپ، خۇدايىمىزنىڭ ئۆيىنى سېلىپ، خارابىلەشكەن جايلىرىنى يېڭىۋاشتىن ئوڭلاشقا بىزنى روھلاندۇردى، شۇنداقلا بىزنى يەھۇدىيە ۋە يېرۇسالېمدا سېپىللىق[59] قىلدى. 11-10 ئى خۇدا، بىز بۇ ئىلتىپاتلار ئالدىدا يەنە نېمە دېيەلەيمىز؟ چۈنكى بىز يەنىلا سېنىڭ مۆمىن بەندىلىرىڭ بولغان پەيغەمبەرلەر ئارقىلىق تاپىلغان ئەمرلىرىڭنى تاشلىۋەتتۇق؛ سەن ئۇلار ئارقىلىق: «سىلەر كىرىپ مىراس قىلىپ ئىگىلەيدىغان زېمىن بولسا، شۇ زېمىندىكى تائىپىلەرنىڭ نىجىسلىقى بىلەن بۇلغانغان بىر زېمىن؛ چۈنكى ئۇلار تۈرلۈك ناپاكلىقلارنى قىلىپ، يىرگىنچلىك ئادەتلىرى بىلەن بۇ زېمىننى بۇ چەتتىن ئۇ چېتىغىچە تولدۇرۇۋەتتى. 12 شۇڭا سىلەر قىزلىرىڭلارنى ئۇلارنىڭ ئوغۇللىرىغا بەرمەڭلار، ئوغۇللىرىڭلارغا ئۇلارنىڭ قىزلىرىنى ئېلىپ بەرمەڭلار؛ سىلەر كۈچىيىپ، زېمىننىڭ نازۇ-نېمەتلىرىدىن يېيىشكە، زېمىننى ئەبەدىلئەبەد ئەۋلادلىرىڭلارغا مىراس قىلىپ قالدۇرۇش ئۈچۈن مەڭگۈ ئۇلارنىڭ ئامان-تىنچلىقى ياكى مەنپەئىتىنى ھەرگىز ئىزدىمەڭلار» ــ دېگەنىدىڭ.
13 بىزنىڭ رەزىل قىلمىشلىرىمىز ۋە ناھايىتى ئېغىر ئىتائەتسىزلىكىمىز تۈپەيلىدىن بۇ ھەممە بالا-قازا بېشىمىزغا كەلگەنىدى ۋە سەن، ئى خۇدايىمىز، قەبىھلىكلىرىمىزگە تېگىشلىك بولغان جازايىمىزنى يېنىكلىتىپ، بىزگە بۇگۈنكىدەك نىجاتلىق ئىلتىپاتنى كۆرسەتكەن[60] تۇرۇقلۇق، 14 بىز قانداقمۇ يەنە ئەمرلىرىڭگە خىلاپلىق قىلىپ، بۇنداق يىرگىنچلىك قائىدىلەرنى تۇتقان بۇ تائىپىلەر بىلەن نىكاھلىنىشىۋېرىمىز؟ مۇبادا شۇنداق قىلىدىغان بولساق، سەن بىزگە غەزەپلىنىپ، بىزگە بىر قالدى ياكى قۇتۇلغۇدەك بىرسىنىمۇ قالدۇرماي يوقاتماي قالامسەن؟ 15 ئى ئىسرائىلنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار، سەن ھەققانىيدۇرسەن! شۇ سەۋەبتىن بىز بۈگۈنكىدەك قۇتۇلۇپ قالغان بىر قالدىمىز. قارا، بىز سېنىڭ ئالدىڭدا ئىتائەتسىزلىكلىرىمىزدە تۇرۇۋاتىمىز. شۇڭا سېنىڭ ئالدىڭدا ھېچقايسىمىز تىك تۇرالماي قالدۇق» ــ دېدىم.

---

59 «سېپىللىق» مۇشۇ يەردە ئاساسەن كۆچمە مەنىدە ئىشلىتىلگەن بولسا كېرەك. چۈنكى يېرۇسالېمدىكى سېپىل مۇشۇ ۋاقىتتا تېخى قۇرۇلمىغانىدى («نەھ.» 1-بابنى كۆرۈڭ).
60 «بىزگە بۇگۈنكىدەك نىجات ئىلتىپاتىنى كۆرسەتكەن» دېگەننىڭ باشقا بىرخىل تەرجىمىسى: «بىزگە بۇگۈنكىدەك قۇتۇلدۇرۇلغان قالدى قالدۇرغان».

گۇناھنى تونۇپ، قىلغان دۇئانىڭ نەتىجىسى

10

[1] ئەزرا دۇئا قىلىپ، گۇناھنى تونۇپ يىغلاپ خۇدانىڭ ئۆيى ئالدىدا
يىقىلىپ دۈم ياتقان چاغدا، ئىسرائىللاردىن ناھايىتى چوڭ بىر
جامائەت، ئەر-ئاياللار ۋە بالىلار ئۇنىڭ يېنىغا كېلىپ يىغلىدى؛ كۆپچىلىكمۇ
قاتتىق يىغلاپ كېتىشتى. [2] ئېلامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن، يەھىيەلنىڭ ئوغلى
شېكانىيا ئەزراغا: ــ بىز خۇدايىمىزغا ساداقەتسىزلىك قىلىپ بۇ زېمىندىكى
يات تائىپىلەردىن خوتۇن ئاپتۇق. ھالبۇكى، ئىسرائىل ئۈچۈن يەنىلا ئۈمىد بار؛
[3] بىز ئەمدى خۇدايىمىز بىلەن ئەھدىلىشەيلى، خوجامنىڭ ۋە خۇدايىمىزنىڭ
ئەمرلىرىدىن قورقۇپ تىترىگەنلەرنىڭ نەسىھىتىگە ئاساسەن بۇ خوتۇنلارنى ۋە
ئۇلاردىن تۆرەلگەن پەرزەنتلەرنى يولغا سېلىپ قويايلى. ھەممە ئىش تەۋرات
قانۇنى بويىچە قىلىنسۇن. [4] تۇر! بۇ ئىش ساڭا باغلىقتۇر، بىز سېنى قوللايمىز؛
جۈرئەتلىك بولۇپ ئىشنى ئادا قىلغىن، ــ دېدى.
[5] شۇنىڭ بىلەن ئەزرا ئورنىدىن قوپۇپ، كاھىنلارنىڭ لاۋىيلارنىڭ ۋە پۈتكۈل
ئىسرائىل جامائىتىنىڭ باشلىقلىرىنى شۇ سۆز بويىچە ئىش قىلىمىز، دەپ
قەسەم ئىچىشكە ئۈندىدى، ئۇلار قەسەم ئىچتى.
[6] ئاندىن ئەزرا خۇدانىڭ ئۆيى ئالدىدىن قوپۇپ ئەلياشىبنىڭ ئوغلى
يەھوھانانىنىڭ ئۆيىگە كىردى؛ ئۇ ئۇ يەرگە كەلگەندە غىزامۇ يېمىدى، سۇمۇ
ئىچمىدى، چۈنكى ئۇ سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ كەلگەنلەرنىڭ ساداقەتسىزلىكى
ئۈچۈن ئېچىناتتى. [7] شۇنىڭ بىلەن يەھۇدىيە ۋە يېرۇسالېمدا سۈرگۈنلۈكتىن
قايتىپ كەلگەنلەرنىڭ ھەممىسىگە جاكارلىنىپ، يېرۇسالېمغا يىغىلىڭلار،
[8] ئەمىرلەر ۋە ئاقساقاللارنىڭ نەسىھىتى بويىچە، كىمكى ئۈچ كۈن ئىچىدە
يېتىپ كەلمىسە، ئۇنىڭ پۈتۈن مال-مۈلكى مۇسادىرە قىلىنىدۇ، سۈرگۈندىن
قايتىپ كەلگەنلەرنىڭ جامائىتىدىنمۇ ئايرىلىدۇ، دەپ، جاكارنامە چىقىرىلدى.
[9] شۇنىڭ بىلەن يەھۇدا ۋە بىنيامىندىكى بارلىق ئەرلەر ئۈچ كۈنگىچە يېرۇسالېمغا
يىغىلىپ بولدى. ئۇ توققۇزىنچى ئاينىڭ يىگىرمىنچى كۈنى ئىدى؛ بارلىق خەلق
خۇدانىڭ ئۆيىنىڭ ھويلىسىدىكى مەيدانغا كېلىپ ئولتۇردى، كۆپچىلىك بۇ
ئىشتىن قورقاچقا، شۇنىڭدەك قاتتىق ياغقان يامغۇر تۈپەيلىدىن، تىترەپ

كېتىشتى. 10 كاھىن ئەزرا ئورنىدىن قوپۇپ ئۇلارغا: ــ سىلەر خۇداغا
ساداقەتسىزلىك قىلىپ يات تائىپىلەرنىڭ قىزلىرىنى خوتۇنلۇققا ئېلىپ
ئىسرائىللارنىڭ ئىتائەتسىزلىكىنى ئاشۇردۇڭلار. 11 ئەمدى سىلەر ئاتا-
بوۋاڭلارنىڭ خۇداسى بولغان پەرۋەردىگار ئالدىدا گۇناھىڭلارنى تونۇپ، ئۇنىڭ
نەزىرىدە دۇرۇس بولغاننى قىلىپ، ئۆزۈڭلارنى بۇ زېمىندىكى تائىپىلەردىن ۋە بۇ
يات ئەللىك خوتۇنلىرىڭلاردىن ئايرىپ ئۇچۇق قىلىڭلار، دېدى.
12 پۈتۈن جامائەت يۇقىرى ئاۋازدا جاۋاپ بېرىپ: ــ ماقۇل، بىز ئۆزلىرىنىڭ
شۇ گەپلىرى بويىچە ئىش كۆرىمىز. 13 بىراق ئادەملەر بەك كۆپ، يەنە كېلىپ
يامغۇر پەسلى بولغاچقا تالادا تۇرالمايمىز؛ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ دېگەن بىر-
ئىككى كۈندە پۈتىدىغان ئىش ئەمەس، چۈنكى بىزدە بۇ ئىشتا ئىتائەتسىزلىك
قىلغانلار ناھايىتى كۆپتۇر![61] 14 خۇدانىڭ مۇشۇ ئىش تۈپەيلى كەلگەن قاتتىق
غەزىپىنىڭ بىزدىن كەتكۈچە، باشلىقلىرىمىز پۈتكۈل جامائەتكە ۋەكىل بولۇپ
پەرۋەردىگارنىڭ ئالدىدا تۇرسۇن؛ بىزنىڭ ھەرقايسى شەھەرلىرىمىزدە يات
ئەللەردىن خوتۇن ئالغانلارمۇ بەلگىلەنگەن ۋاقىتتا شۇ شەھەرنىڭ ئاقساقال ۋە
ھاكىملىرى بىلەن بىرلىكتە كېلىپ بۇ ئىشنى بىر تەرەپ قىلسۇن، ــ دېدى.
15 بۇ ئىشقا پەقەت ئاساھەلنىڭ ئوغلى يوناتان بىلەن تىقۋاھنىڭ ئوغلى
ياھزىيا قارشى چىقتى، مەشۇللام بىلەن لاۋىي شاببىتاي ئۇلارنى قوللىدى. 16
شۇنىڭ بىلەن سۈرگۈندىن قايتىپ كەلگەنلەر ئەنە شۇنداق قىلدى. كاھىن
ئەزرا ۋە ئاتا جەمەتلىرىنىڭ باشلىقلىرى بولغانلار جەمەتى بويىچە بۇ ئىشقا
ئايرىلدى؛ ئۇلارنىڭ ھەممىسى ئىسىملىرى بويىچە تىزىملاندى. ئۇلار ئونىنچى
ئاينىڭ بىرىنچى كۈنى بۇ ئىشنى تەكشۈرۈپ بىر تەرەپ قىلىشقا كىرىشتى.
17 ئۇلار يات ئەللىك خوتۇنلارنى ئالغان ئەرلەرنىڭ سوربىقىنى بىرىنچى ئاينىڭ
بىرىنچى كۈنى تۈگەتتى.

[61] باشقا بىر خىل تەرجىمىسى: ــ «بىز بۇ ئىشتا بەك ئېغىر ئىتائەتسىزلىك قىلغانمىز».

يات ئەللەردىن خوتۇن ئالغانلارنىڭ تىزىملىكى

18 كاھىنلارنىڭ ئەۋلادلىرى ئىچىدە يات ئەللىك خوتۇنلارنى ئالغانلاردىن
مۇشۇلار چىقتى: ــ يوزاداكنىڭ ئوغلى يەشۇئانىڭ ۋە ئۇنىڭ قېرىنداشلىرىنىڭ
ئەۋلادلىرىدىن: ــ مائاسېياھ، ئەلىئېزەر، يارىب، گەدالىيا. 19 ئۇلار خوتۇنلىرىمىزنى
يولغا سېلىپ قويىمىز دەپ قەسەم قىلىپ قول بېرىشتى ۋە گۇناھى ئۈچۈن
ئىتائەتسىزلىك قۇربانلىقى سۈپىتىدە قوي پادىسىدىن بىر قوچقارنى سۇندى.
20 ئىممەرنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ھانانى بىلەن زەبادىيا؛ 21 ھارىمنىڭ ئەۋلادلىرى
ئىچىدە مائاسېياھ، ئېلىياھ[62]، شېمايا، يەھىيەل ۋە ئۇززىيا؛ 22 پاشخۇرنىڭ
ئەۋلادلىرىدىن ئەليوئېناي، مائاسېياھ، ئىسمائىل، نەتانەل، يوزاباد ۋە ئەلاساھ.
23 لاۋىيلار ئىچىدە يوزاباد، شىمەي، كېلايا («كېلىتا»مۇ دېيىلىدۇ)،
پېتاھىيا، يەھۇدا بىلەن ئەلىئېزەر؛ 24 غەزەلكەشلەر ئىچىدە ئەلياشىب؛
دەرۋازىۋەنلەر ئىچىدە شاللۇم، تەلەم، ئۇرى.
25 ئىسرائىللاردىن: ــ پاروشنىڭ ئەۋلادلىرىدىن رامىيا، يىززىيا، مالكىيا،
مىيامىن، ئەلئازار، مالكىيا، بېنايا؛ 26 ئېلامنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ماتتانىيا،
زەكەرىيا، يەھىيەل، ئابدى، يەرىموت بىلەن ئېلىياھ؛ 27 زاتتۇنىڭ ئەۋلادلىرىدىن
ئەليوئېناي، ئەلياشىب، ماتتانىيا، يەرىموت، زاباد بىلەن ئازىزا؛ 28 بېبايىنىڭ
ئەۋلادلىرىدىن يوھوھانان، ھانانىيا، زابباي بىلەن ئاتلاي؛ 29 بانىنىڭ
ئەۋلادلىرىدىن مەشۇللام، ماللۇق، ئادايا، ياشۇب، شېئال بىلەن راموت[63]؛
30 پاھات-موئابنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئادنا، چېلال، بېنايا، مائاسېياھ، ماتتانىيا،
بەزالەل، بىننۇئىي بىلەن ماناسسەھ؛ 31 ھارىمنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ئەلىئېزەر،
يىششىيا، مالكىيا، شېمايا، شىمېئون، 32 بىنيامىن، ماللۇق ۋە شەمارىيا؛
33 خاشۇمنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ماتتىناي، ماتتاتاھ، زاباد، ئەلىفەلەت، يەرەماي،
ماناسسەھ ۋە شىمەي؛ 34 بانىنىڭ ئەۋلادلىرىدىن ماداي، ئامرام، ئۇئەل، 35 بېنايا،
بەدىيا، كېلۇھاي، 36 ۋانىيا، مەرەموت، ئەلياشىب، 37 ماتتانىياھ، ماتتىناي،
ياائاسۇ، 38 بانى، بىننۇئىي، شىمەي، 39 شەلەمىيا، ناتان، ئادايا، 40 ماكنادبباي،

---

62 «ئېلىياھ» دېگەن ئىسىم ئەرەب تىلىدا، شۇنداقلا ئۇيغۇر تىلىدا «ئىلياس» دېيىلىدۇ.
63 ياكى «يەرەموت».

شاشاي، شاراي، 41 ئازارەل، شەلەمىيا، شەمارىيا، 42 شاللۇم، ئامارىيا، يۇسۇپ؛
43 نىبونىڭ ئەۋلادلىرىدىن جەئىيەل، ماتتىتىياھ، زاباد، زىبىنا، يادداي، يوئېل
ۋە بىنايا. 44 بۇلارنىڭ ھەممىسى يات ئەللىك خوتۇنلارنى ئالغانلار ئىدى، ۋە
شۇنىڭدەك ئۇلاردىن بەزىلىرىنىڭ خوتۇنلىرى پەرزەنتمۇ كۆرگەنىدى[64].

64 باشقا بىر خىل تەرجىمىسى: ــ «... ۋە شۇنىڭ بىلەن ئۇلار خوتۇنلىرىنى ۋە پەرزەنتلىرىنى يولغا سېلىۋەتتى». بۇ ئايەتنىڭ تېكىستتە كەمتۈكلۈك بولۇشى مۇمكىن. شۇڭا مەنىسى ئېنىق ئەمەس.

قوشۇمچە سۆز

«ئەزرا»نىڭ مۇئەللىپى زادى كىم؟ ـ تەۋراتتىكى «ئەزرا» ۋە «نەھەمىيا» دېگەن ئىككى كىتابنىڭ قۇرۇلمىسىدىكى ئوخشاشلىق

«ئەزرا» ۋە «نەھەمىيا» دېگەن ھەر ئىككى كىتاب تۆت چوڭ بۆلەكتىن تەشكىل قىلىنغان؛ ھەر ئىككىلا كىتابنىڭ بىرىنچى بۆلىكىنىڭ تېمىسى «قايتىش»، ئىككىنچى بۆلىكىنىڭ تېمىسى «قايتا قۇرۇلۇش»، ئۈچىنچى بۆلىكىنىڭ تېمىسى يەنە «قايتىش» (جىسمانىي ياكى روھىي قايتىش)، تۆتىنچى بۆلىكىنىڭ تېمىسى «ئىسلاھات». ئىككى كىتابنىڭ قۇرۇلمىسىدا، بۇلاردىن باشقا يەنە بىرنەچچە ئوخشاشلىق تەرەپلىرىمۇ بار (مۇشۇ يەردە ساھىپە چەكلىمىسى بىلەن تەپسىلىي توختالمىدۇق).

ئومۇمىي سېلىشتۇرما: ـ

ئەزرا	نەھەمىيا
1ـ قايتىش (1ـ2ـباب) (جىسمانىي قايتىش)	3ـ قايتىش (1ـ2ـباب) (جىسمانىي قايتىش)
1ـ قايتا قۇرۇلۇش (3ـ6ـباب)	2ـ قايتا قۇرۇلۇش (3ـ7ـباب)
2ـ قايتىش (7ـ8ـباب) (جىسمانىي قايتىش)	يىغىلىنىش (8ـ10ـباب) (روھىي قايتىش، قايتىدىن ئەھدە تۈزۈلۈش)
ئىسلاھات (9ـ10ـباب)	ئىسلاھات (11ـ13ـباب)

شۇ سېلىشتۇرمىدىن ئىككى كىتابنىڭ يېزىش ئۇسلۇبىدىكى ئوخشاشلىقنى كۆرۈۋالغىلى بولىدۇ. شۇڭا كۆپ ئالىملار ئىككى كىتانىڭ مۇئەللىپىنى بىر ئادەم

دەپ قارايدۇ.

«ئەزرا» دېگەن كىتابنى يازغۇچى ئەزرانىڭ ئۆزىدۇر. بۇنىڭغا ئىسپات، 6:27-28دە ۋە كېيىنكى بابلاردا ئەزرا بىۋاستە ئۆزىنى تىلغا ئېلىپ، «مەن،... مەن، ... مەن...» دەپ بايان قىلىدۇ. كىتابنىڭ بابلىرىدىن يازغۇچىنىڭ ئىنچىكە ھەم ئەستايىدىل ئالىم ۋە تارىخشۇناس ئىكەنلىكى چىقىپ تۇرىدۇ. بۇ «نەھەمىيا» ۋە «تارىخ-تەزكىرە»نى يازغۇچىلارنىڭ ئىنچىكە ۋە تەپسىلىي ئۇسلۇبىغا بەك ماس كېلىدۇ. شۇڭا بىر قىسىم ئالىملار «نەھەمىيا» ۋە «تارىخ-تەزكىرە»نىڭ مۇئەللىپى ياكى مۇھەررىرى ئەزرا، دەپ قارايدۇ. بىز مۇشۇ پىكىرگە بەك مايىلمىز.

نېمىشقا ئەزرانىڭ دەۋرىدە «مۇستەقىللىق ھەرىكىتى» بولمىغان؟ (مەسىھنىڭ كېلىشى ئۈچۈن تەييارلىق قىلىش)

يەھۇدىيلارنىڭ خۇداغا سادىق بولغان «قالدىسى»ى سۈرگۈنلۈكتىن قايتقاندىن كېيىنكى دەۋرلەردە نازىل قىلىنغان كىتابلاردا، يەنى «ئەستەر»، «ھاگاي»، «زەكەريا»، «ئەزرا»، «نەھەمىيا» ۋە «مالاكى» دېگەن تەۋرات قىسىملىرىدا ئادەمنى قىزىقتۇرىدىغان بىر ئىش شۇكى، «مۇستەقىللىق» دېگەن مەسىلە بىر قېتىممۇ تىلغا ئېلىنغان ئەمەس. ئەزرا ئىسرائىل ئۈچۈن دۇئا قىلغاندا ئۇلارنىڭ بېقىندى ئەل بولغانلىقىنى ئېنىق كۆرسىتىدۇ ــ ئۇ: ــ «بىز ھازىر قۇللار» دەيدۇ (9:9). لېكىن شۇ چاغدا ئۇنىڭ ئىسرائىلنىڭ مۇستەقىل پادىشاھلىقىنىڭ قايتا بەرپا قىلىنىشى توغرۇلۇق ھېچقانداق تەلىپى بولمىغان. قارىغاندا، خۇدا ئىسرائىلغا يېتەكچىلىك قىلىشقا تەيىنلىگەن يولباشچىلار ئۆزلىرىنىڭ بېقىندى ھالىتىنى رازىلىق بىلەن قوبۇل قىلغان ئوخشايدۇ. نېمىشقا شۇنداق بولدى؟

خۇدانىڭ مۇسا پەيغەمبەرنىڭ ۋاستىسى ئارقىلىق يەھۇدىي خەلقى بىلەن باغلىغان ئەھدىسىنىڭ تولىمۇ روشەن بىر قىسمى شۇكى، ئۆز خەلقى ئۆزىگە ئىتائەتمەن بولسا ۋە بىر-بىرى بىلەن ھەققانىيلىق ھەم ئىناقلىق ئىچىدە ياشىغان بولسا، ئۇنداقتا ئۇ ئۇلارغا بەخت-بەرىكەت ئاتا قىلىدۇ. مۇشۇ ئاجايىب، كۆپ تەرەپلىمىلىك بەخت-بەرىكەتلەر «لاۋىيلار» 26-بابتا ۋە «قانۇن شەرھى» 28-بابتا تەپسىلىي بايان قىلىنىدۇ. ھالبۇكى، ئۇلار خۇداغا ۋە شۇنىڭدەك بىر-بىرىگە ساداقەتسىز بولسا، ئۇنداقتا

ئۇنىڭ تەربىيىلىك جازالىرى تەدرىجىي ھالدا بېشىغا چۈشۈرۈلىدۇ. بۇ ئىشلار ئۈستىدە «پادىشاھلار»دىكى قوشۇمچە سۆز»نىمىز ۋە «ئىنجىل ـ كىرىش سۆز»نىمىزدە توختالدۇق. خۇدا ئىسرائىل بىلەن تۈزگەن ئەھدىدىكى «جازا-تەربىيىنىڭ بەش باسقۇچى»نىڭ تەپسىلاتلىرى مۇسا پەيغەمبەر ئارقىلىق بېرىلگەن، «لاۋ.» 14:26-26 ۋە «قان.» 28-بابتا تېپىلىدۇ. بەش باسقۇچنى يەنە تۆۋەندىكىدەك يىغىنچاقلاشقا بولىدۇ. ئىتائەتسىزلىكى ئېغىرلاشقانسېرى جازا-تەربىيىمۇ ئېغىرلىشىپ بارىدۇ: ــ

خۇدانىڭ ئىسرائىل بىلەن تۈزگەن ئەھدىسى ـ «خۇدانىڭ جازا-تەربىيىسىنىڭ بەش باسقۇچى»

(1) ۋابا-قىزىتمىنىڭ چۈشۈشى، دۈشمەنلەرنىڭ «ئىشىك ئالدىدا» تۇرۇشى، دۈشمەنلەر ئالدىدا ئاسانلا مەغلۇپ بولۇشى («لاۋ.» 14:26-17).

(2) يامغۇر ئاز، ھوسۇلنىڭ ناچار بولۇشى («لاۋ.» 18:26-20).

(3) ياۋايى يىرتقۇچ ھايۋانلارنىڭ كۆپىيىشى، ئۇلارنىڭ ئىنسانلارغا ۋە ماللارغا ھۇجۇم قىلىشى (بۇنىڭ كۆچمە مەنىسى بەلكىم دۆلەت ئىچىدىكى مۇقىمسىزلىق، تەرتىپسىزلىك ۋە قانۇنسىزلىقنىمۇ كۆرسىتىدۇ) («لاۋ.» 21:26-24).

(4) شەھەرلەرنىڭ مۇھاسىرىگە ئېلىنىشى، قەھەتچىلىك، ئۇلارنىڭ دۈشمەنلەر ۋە ياقا يۇرتلۇقلارنىڭ ئالدىدا بويسۇندۇرۇلۇشى ۋە شۇلارنىڭ قاتتىق باشقۇرۇش تۈزۈمى ئاستىدا ياشىشى («لاۋ.» 25:26-27).

(5) دۈشمەنلەرنىڭ ئۆچ ئېلىشى، قايتىدىن شەھەرلەرنى قورشىۋېلىشى، شەھەرلەر ۋە يەر-زېمىنىنىڭ ۋەيران بولۇشى، سۈرگۈن بولۇشى، سۈرگۈن بولغىنىدا ۋەھىمە ئاستىدا ياشىشى («لاۋ.» 27:26-39).

«باتۇر ھاكىملار»، «سامۇئىل»، «پادىشاھلار» ۋە «تارىخ-تەزكىرە»نى ئوقۇغانلارغا روشەنكى، ئىسرائىل بۇ بەش باسقۇچنىڭ ھەممىسىنى ئۆز بېشىدىن ئۆتكۈزگەن (بەزى باسقۇچلارنى بىرنەچچە قېتىم بېشىدىن ئۆتكۈزگەن). ئىسرائىلنىڭ توۋا قىلىشى بىلەن ئىسلاھات بولغان ۋاقىتلاردا خۇدانىڭ ئۇلارنىڭ ئەھۋالىنى ئەسلىدىكى بەخت-بەرىكەتلىككە كەلتۈرگىنىنى كۆرگىلى بولىدۇ؛ ھالبۇكى، ئومۇمەن ئۇلار روھىي ۋە ئەخلاقىي تەرەپلەردە بارغانسېرى سۇسلىشىپ چۈشكۈنلەشكەنىدى. راست، ئەزرانىڭ

دەۋردە خۇدا ئۇلارنى ئەڭ ئاخىرقى تەربىيىلىك جازاسىدىن، يەنى سۈرگۈنلۈكتىن چىقىرغانىدى. لېكىن دانىيال پەيغەمبەرنىڭ ئىسرائىل ئۈچۈن قىلغان دۇئالىرىدىن («دانىيال» 9-باب) ۋە يەشايا ھەم ئەزاكىيال پەيغەمبەرلەرنىڭ بېشارەتلىرىدىن قارىغاندا «سۈرگۈنلۈكتىن قايتىش»نىڭ سەۋەبى ئەمەلىيەتتە ئىسرائىل خەلقىنىڭ بىرلىكتە تو۔ۋا قىلىشىدىن ئەمەس، بەلكى خۇدانىڭ شاپائىتىدىن بولغان، خالاس. ئەمەلىيەتتە ئىسرائىل ھەتتا سۈرگۈن بولغاندىن كېيىنمۇ بىر خەلق سۈپىتىدە گۇناھلىرىدىن تېخىچە تو۔ۋا قىلمىغانىدى. بۇ ئىش ھەزرىتى ئەزرانىڭ («ئەزرا» 9-بابتا خاتىرىلەنگەن) ئىسرائىل ئۈچۈن قىلغان دۇئاسىدىن ئېنىق كۆرۈنىدۇ. بىز يەنە بىر قېتىم ئۇنىڭ بۇ قىسمىنى ئوقۇيلى: —

«ئاھ خۇدايىم، شەرمەندىلىكتە يۈزۈمنى ساڭا قارىتىشتىن ئىزا تارتماقتىمەن، ئى خۇدايىم؛ چۈنكى قەبىھلىكلىرىمىز تولۇلىقىدىن باشلىرىمىزدىن ئاشتى، ئاسىيلىق-ئىتائەتسىزلىكىمىز ئاسمانلارغا تاقاشتى. ئاتا-بوۋىلىرىمىزنىڭ كۈنلىرىدىن تارتىپ بۈگۈنگە قەدەر زور ئىتائەتسىزلىكتە يۈرۈپ كەلدۇق، شۇڭا قەبىھلىكلىرىمىز تۈپەيلىدىن بىز، بىزنىڭ پادىشاھلىرىمىز ۋە كاھىنلىرىمىز خۇددى بۈگۈنكى كۈندىكىدەك ھەرقايسى يۇرتلاردىكى پادىشاھلارنىڭ قولىغا چۈشۈپ، قىلىچقا، سۈرگۈنلۈككە، بۇلاڭ-تالاڭغا، نومۇسقا تاپشۇرۇلدۇق.

ئەمدى ھازىر ئازغىنە ۋاقىت خۇدايىمىز كۆزلىرىمىزنى نۇرلاندۇرۇپ، قۇللۇقىمىزدا بىزگە ئازغىنا ئارام بېرىلسۇن دەپ، قېچىپ قۇتۇلغان بىر قالدىنى ساقلاپ قىلىپ، بىزگە ئۆزىنىڭ مۇقەددەس جايىدىن خۇددى قاققان قوزۇقتەك مۇقىم ئورۇن بېرىپ، بىزگە خۇدايىمىز پەرۋەردىگاردىن ئىلتىپات كۆرسىتىلدى. چۈنكى بىز ھازىر قۇللارمىز؛ ھالبۇكى، خۇدايىمىز مۇشۇ قۇللۇقىمىزدا يەنىلا بىزنى تاشلىۋەتمەي، بەلكى پارس پادىشاھلىرىنىڭ ئالدىدا رەھىمگە ئېرىشتۈرۈپ، خۇدايىمىزنىڭ ئۆيىنى سېلىپ، خارابىلەشكەن جايلىرىنى يېڭىۋاشتىن ئوڭلاشقا بىزنى روھلاندۇردى، شۇنداقلا بىزنى يەھۇدىيە ۋە يېرۇسالېمدا سېپىللىق قىلدى» (9:6-9).

بۇ سۆزلەردىن ئىسرائىلنىڭ روھىي ھالىتى ھەرقانداق ئىشتىن ئېنىق تۇرمامدۇ؟

ئەزرا، شۇنداقلا خۇدانىڭ شۇ دەۋردىكى ئادەملىرى ۋە پەيغەمبەرلىرىنىڭ ھەممىسى: ئىسرائىل ئىچىدە، ھەتتا سۈرگۈنلۈكتىن قايتىپ، پەلەستىندىكى جاپا-مۇشەققەتلەرگە چىدايدىغان خەلقلەر ئىچىدە تۆپتىن توۋا قىلىش تېخى بولمىغانىدى، دېمەكتە. شۇڭا ئۇلاردا خۇدا بىزنى مۇستەقىل بىر پادىشاھلىققا ئايلاندۇرىدۇ، دەيدىغان ئوي بولسا، بۇ بىر خام خىيال بولاتتى. پەرۋەردىگارنىڭ ئۆز ئەھدىسىگە بويسۇنغانلارغا ۋەدە قىلغان «باشقا ئەللەردىن ئۈستۈن تۇرىدىغان، تولىمۇ گۈللەنگەن، «قۇيرۇق ئەمەس، باش بولغان» بىر پادىشاھلىق («قان.» 13-6:28) تېخىمۇ يىراقتا ئىدى. شۇ ئەھۋال ئاستىدا بۇنداق مۇستەقىل دۆلەتنى قايتىدىن بەرپا قىلىشقا ئىنتىلىش نادانلىق بولاتتى. بۇنىڭ ئورنىغا، خۇدانىڭ شاپائىتى بىلەن ئازراق بىر «قالدى»نىڭ خۇدا ۋەدە قىلغان زېمىنى ئۈستىدە ياشاشقا قايتىپ كەلگەنلىكى، شۇنداقلا شۇ «قالدى»نىڭ ھەممىگە قادىر خۇدانىڭ ئۆزلىرىنى ئىدارە قىلىشقا قويغان پادىشاھلارنىڭ ئىلتىپاتىدىن مۇيەسسەر قىلغانلىقى تۆپەيلىدىن تەشەككۈر ئېيتىشىغا توغرا كېلەتتى. «ھەققانىيەت ھەرقايسى ئەلنى يۇقىرى كۆتۈرەر» دەيدۇ سۇلايمان («پەند.» 34:14)، لېكىن ھېچقانداق تۈپ ھەققانىيلىق بولمىسا «كۆتۈرۈلۈش» دېگەنىنىڭ ئۈمىدىمۇ يوق بولىدۇ (ئەزرانىڭ شۇ دۇئاسى ۋە «نەھ.» 36-33:9دە خاتىرىلەنگەن، ھەزرىتى نەھەمىيانىڭ دۇئاسى ئوخشاش ئەھۋال ئاستىدا قىلىنغان، شۇ دۇئانىمۇ كۆرۈڭ).

شۈبھىسىزكى، شۇ دەۋرلەردە خۇدادىن قورققان ئىسرائىللاردا باشقىچە بىر ئۈمىد پەيدا بولۇشقا باشلىدى. ئۇلار خۇدا ئۇلارغا پەيغەمبەرلىرى ئارقىلىق بەرگەن بېشارەتلىك ۋەدىلىرىدىن، پەقەت قۇتقۇزغۇچى-مەسىھ دۇنياغا كەلگەندىلا ئاندىن ئۇنىڭ كۈچلۈك خىزمەتلىرى بىلەن ئىسرائىلنى ئۆز گۇناھلىرىدىن پاكلىشى مۇمكىن بولاتتى، دېگەن خۇلاسىگە كەلگەن («لۇقا» 21:24). ئەگەر ئۇلاردا شۇنداق پاكلىق بولسا، دېمەك ئىسرائىل قەتئىيلىك بىلەن توۋا قىلغان بولسا، خۇدانىڭ ئىسرائىلنىڭ ئەھۋالىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشكە كېرەك بولغان شارائىتلار مۇمكىن بولاتتى. مەسىھ ئۆزى ئىشلىمىسە ئىسرائىل ئۆز گۇناھىنىڭ ئاسارەتلىرى ئىچىدە قالاتتى. شۇ يول بىلەن «قالدى»دىكىلەر گۇناھنىڭ قانچىلىك يىرگىنچلىك ئىكەنلىكىنى، ئۇنىڭ ئاسارىتىنىڭ قانچىلىك كۈچلۈك ئىكەنلىكىنى تونۇپ يېتىشكە باشلىدى. ئۇلارنىڭ روھىي ئازادلىققا بولغان تەشنا ۋە تەلمۈرۈپ كۈتكەن ئۈمىدلىرىنىڭ كۆڭۈللىرىدە

هاسىل بولۇشى بىلەن، مەسىھنىڭ كېلىش يولى ئۇلارنىڭ قەلبىدە ھازىر بولماقتا ئىدى. خۇدا شۇ كىشىلەرنى «مېنىڭ ئۆزۈمگە قالدۇرغان قالدىم» («يەش.» 21:10، 22) دەپ ئاتاشقا لايىق كۆرگەن ۋە ئۇلاردىن سۆيۈنگەنىدى؛ مانا، شۇ دەۋرلەردە ئۇنىڭ ئالاھىدە تىلسىمات قىلىشى ئۇلارنىڭ كۆڭۈللىرىدە دەل مۇشۇنداق ئۈمىد-تەشنالارنى ھاسىل قىلىشتىن ئىبارەتتۇر. بىز باشقا يەرلەردە ئېيتقىنىمىزدەك، ئەيسا مەسىھ دۇنياغا كەلگۈچە بولغان بارلىق تارىخ، مەيلى ئىسرائىلنىڭ ياكى باشقا ئەللەرنىڭ تارىخى بولسۇن، بۇ پەقەت خۇدانىڭ ئۇنىڭ كېلىشى ئۈچۈن بولغان تەييارلىقى، خالاس، دېگىلى بولىدۇ.

خۇدانىڭ «ۋاقىت-سائىتى تولۇق توشقاندا، خۇدا ئۆز ئوغلىنى بۇ دۇنياغا ئەۋەتتى. ئۇ بىر ئايال كىشىدىن تۇغۇلغان، شۇنىڭدەك تەۋرات قانۇنى ئاستىدا تۇغۇلغانىدى» («گال.» 4:4).

«ۋاقىت-سائىتى تولۇق توشۇش» جەريانىدا، يەنى بۇ دۇنيادىكى بارلىق ئىشلار مەسىھنىڭ كېلىشى ئۈچۈن تەييارلىنىشتا مۇشۇ «قالدى» ئىنتايىن مۇھىم بىر ئامىل ئىدى. ئۇلار بىرىنچى بولۇپ مەسىھنى تونۇدى، ئۇنىڭ كېلىشىنى قارشى ئالدى، شۇنىڭدەك ئۇنىڭغا بىرىنچى ئەگەشكەن مۇخلىسلاردىن بولدى. «لۇقا» 16:1-17دە بېرىلگەن بېشارەت بويىچە يەھيا پەيغەمبەرنىڭ دەل مۇشۇنداق «مەسىھنىڭ كېلىشى ئۈچۈن خەلقلەرنىڭ كۆڭۈللىرىنى تەييارلاش» خىزمىتى بولاتتى.

ئەگەردە «قالدى»دىكىلەر كۆپ بۇتپەرەس ئەللەر بىلەن ئارىلىشىپ ياكى ئاسسىملىياتسىيە قىلىنىپ، روھىي كۆرۈش سېزىمى تورلىشىپ، ھەققانىيلىققا ۋە دىيانەتلىككە بولغان ۋىجدانى سۇسلىنىپ، كۆڭلىدىكى ئۈمىد يوقاي دېگەن بولسا، ئۇنداقتا مەسىھ ئاۋۋال كىملەرگە كېلەتتى؟

شۇڭا ھەزرىتى ئەزرا «خەلقنىڭ قالدىسى»نى بۇلغىغۇچى تەسىرلەردىن ئايرىشقا، كۆڭۈللىرىنى ئويغىتىشقا خۇدانىڭ قورالى بولغان. ئۇ ھەقىقەتەن خۇدانىڭ ئادىمى ئىدى، پەقەت ئۆز گۇناھلىرى ئۈچۈنلا ئەمەس، باشقىلارنىڭ گۇناھى ئۈچۈنمۇ يىغلىغانىدى (1:10). تەۋرات («كونا ئەھدە») دەۋرى توغرۇلۇق دائىم كۆرسەتكىنىمىزدەك، خۇدانىڭ شۇ ۋاقىتلاردا ئۆز خەلقىدىن تەلەپ قىلغان پاك-مۇقەددەسلىك بولسا سىرتقى بىر خىل پاك-مۇقەددەسلىك ئىدى. ئىچكى پاك-مۇقەددەسلىك بولسا پەقەت مەسىھنىڭ ئۆلۈمى، شۇنداقلا مۇقەددەس روھنىڭ كېلىشى بىلەن ئاندىن

مەۋجۇت بولاتتى. «يېڭى ئەھدە» ئاستىدا بولغان بولسا، ئەزرانىڭ ئىسرائىللارنىڭ كۆڭۈللىرىنى پاسكىنىچىلىكتىن ئايرىش ئۈچۈن ئۇلاردىن «ئۆزلىرىنىڭ يات ئەللىك ئاياللىرىنى قويۇۋېتىڭلار» دېگەن تەلىپى (10-باب)نىڭ ھاجىتى بولمايتتى («مات.» 31:5، 32). ھالبۇكى: (1) ئىنجىلنىڭ نىكاھ توغرۇلۇق بىرىنچى تەلىپى بولغان ئېتىقادسىزلار بىلەن بىرلەشمەسلىكىمىز ياكى نىكاھلانماسلىقىمىز كېرەك، دېگەن تەلىم ئېنىق بېرىلگەن («2كور.» 14:6). بىراق: (2) ئەگەر شۇنداق گۇناھ ئۆتكۈزگەن بولسىڭىز، مەيلى قانچىلىك قىيىنچىلىق بولۇشىدىن قەتئىينەزەر، خۇدانىڭ سىزگە قويغان بۇرچى شۇكى، شۇ ئېتىقادسىز جۆرەڭ بىلەن تۇرۇپ ئۆمۈرۋايەت ئۇنىڭدىن ئايرىماسلىقىڭىزدىن ئىبارەتتۇر. پەقەت ئېتىقادسىز جۆرەڭ ئۆزلۈكىدىن سىزدىن كەتكۈسى بار بولسا، ئۇنى قويۇپ بېرىشىڭىز كېرەك («1كور.» 7:13-20).

تەۋرات دەۋرىنىڭ تارىخىنى كۆرستىدىغان خەرىتە

تەۋرات دەۋرىدە ئىسرائىلدا يۈز بەرگەن مۇھىم ۋەقەلەر

1. (a) ئىبراھىم، ساراھ ۋە تەراھ قانائان زېمىنىغا بارماقچى بولۇپ، ئۇر شەھىرىدىن چىقىدۇ.
(b) ئۇلار ھاران شەھىرىدە توختاپ قالىدۇ.

2. ئىبراھىمنىڭ ئىككى ئوغلى ـ ئىسھاق (ساراھتىن) ۋە ئىسمائىل (دېدىكى ھەجەردىن) تۆرىلىدۇ. ئىسھاقتىن ياقۇپ ۋە ئەساۋ (رىۋكاھدىن) تۆرىلىدۇ. ياقۇپتىن ئون ئىككى ئوغۇل، بىر قىز تۆرىلىدۇ.

3. يۇسۇف قۇللۇققا سېتىلىپ مىسىرغا ئېلىپ بېرىلىدۇ. ئۇ پىرەۋنىنىڭ قول ئاستىدا مىسىرغا ۋەزىر بولىدۇ. ياقۇپ ۋە ئوغۇللىرى قەھەتچىلىكتە ئوزۇق ئىزدەپ مىسىرغا چۈشىدۇ.
يۇسۇف ئۇلارنى قوبۇل قىلىپ گوشەن زېمىنىغا ئولتۇراقلاشتۇرىدۇ («يارىتىلىش» مۇشۇ يەردە توختايدۇ).

4. ئىسرائىللار مىسىردا قۇللۇققا چۈشىدۇ. 400 يىلدىن كېيىن، مۇسا پەيغەمبەر ئۇلارنى مىسىردىن يېتەكلەپ چىقىدۇ («مىسىردىن چىقىش»). مۇسا پەيغەمبەرگە سىناي تېغىدا «مۇقەددەس قانۇن» ۋەھىي قىلىنىدۇ. («مىسىردىن چىقىش»، «لاۋىيلار»).

5. 12 پايلاقچى قانائان زېمىنىنى چارلايدۇ. ئەمما ئىسرائىللار ئىشەنمەسلىكتىن زېمىنغا تېگەلمەيدۇ، چۆل-باياۋاندا 40 يىل كېزىپ يۈرىدۇ («چۆل-باياۋاندىكى سەپەر»)

6. ئىسرائىللار ئىئوردان دەرياسىدىن ئۆتۈشتىن ئاۋۋال مۇسا پەيغەمبەر ئەھدىنى ئىككىنچى قېتىم ئۇلارغا شەرھلەيدۇ («قانۇن شەرھى»)

7. يەشۇئا پەيغەمبەرنىڭ يېتەكچىلىكى بىلەن ئىسرائىللار قانائان زېمىنىغا كىرىدۇ، ئۇنى ئىگىلەيدۇ. يەشۇئا ئۇلارغا زېمىننى تەقسىم قىلىدۇ. يېغىلىق-مالىمانچىلىق دەۋرى — «باتۇر ھاكىملار»
ھۆكۈمرانلىق قىلىدۇ. پادىشاھلىق دەۋرى — سائۇل، داۋۇت، سۇلايمان. پادىشاھلىق بۆلۈنىدۇ — جەنۇبتا «يەھۇدا»، شىمالدا «ئىسرائىل»

8. شىمالىي پادىشاھلىق («ئىسرائىل») ئاسۇرىيە ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن سۈرگۈن قىلىنىدۇ. سۈرگۈن بولغانلارنىڭ كۆپ قىسمى قايتىپ كېلەلمەيدۇ (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 721-يىل)

9. (150 يىلدىن كېيىن) جەنۇبىي پادىشاھلىق («يەھۇدا») بابىل ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن سۈرگۈن قىلىنىدۇ (مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 586-يىل)

10. 70 يىل سۈرگۈن بولغاندىن كېيىن، ئىسرائىللارنىڭ سادىق بىر قىسمى ئەزرا ۋە نەھەمىيانىڭ يېتەكچىلىكىدە قانائان زېمىنىغا قايتىدۇ

11. خۇدانىڭ خەلقى پادىشاھسىز ھالدا قانائان زېمىنىدا تۇرىدۇ.
تەۋراتنىڭ ئاخىرقى قىسمى. («مالاكى پەيغەمبەر») مىلادىيەدىن ئىلگىرىكى 400-يىلى ئەتراپىدا يېزىلىدۇ.
ئىسرائىللار ئاۋۋال گرېك، ئاندىن رىم ئىمپېرىيەسى تەرىپىدىن ھۆكۈمرانلىق قىلىنىدۇ. ئۇلارنىڭ ئىچىدىكى كۆپ ئادەملەر خۇدا ئەۋەتىدىغان قۇتقۇزغۇچى-مەسىھنى كۈتىدۇ.